

TÜRK SİNEMASININ SORUNLARI

Mahmut Tali ÖNGÖREN

A. GİRİŞ

Günümüzde Türk Sineması her bakımdan bir keşmekeş içindedir. Bu karışıklığın ortadan kaldırılması için sinema alanının düzenlenmesi gerekir. Sinema alanının düzenlenmesi için ilk ve en geniş önlemi Devlet'in alması sağlanmalıdır. Çünkü sinemanın Devlet ile çeşitli ilişkileri vardır ve bu ilişkileri Devlet'in sinema adamları ile birlikte gözden geçirmesi ve onlara danışarak bir sinema yasası hazırlaması ilke olarak gözetilecek noktalardan biridir. Bu yasaya ek olarak da sinema alanının kendi içinde örgütlenmesi ve kendini yönetebilmek için çeşitli yeni yollara başvurması da başlıca koşuldur.

Pek çok kimse, özellikle yaratıcı insanlar Devlet'in her hangi bir sanat dalına el uzatmasını uygun görmemektedir. Çünkü bugüne değin Devlet kültür alanına elini ancak kısıtlayıcı önlemler almak için atmıştır. Nitekim, sinemamızda da Devlet'in varlığı sansür uygulaması, ağır vergiler ve yanlış yönetsel uygulamalarla kendini göstermiştir. Fakat halktan ve sanattan yana bir Devlet anlayışının elini sinemamıza uzatması gerekiyor. Çünkü sinemanın,

aşağıda da göreceğimiz gibi, Devlet ile kaçınılmaz ilişkileri vardır ve bunların bir yasa ile düzenlenmesi gerekir. Böyle bir yasanın bugüne değin yürürlüğe konulmamış oluşu büyük eksikliklerdir.

Ne var ki, sinema yasasının uygulanmaya başlaması ile birlikte, sinema alanının içindeki keşmekeşliğin son bulması için yapımcıların, yönetmenlerin diğer yaratıcı insanların ve sinema emekçilerinin kendi sorunlarını ortadan kaldırmak amacıyla örgütlenmeleri de ihmal edilmemelidir. Son yıllarda sinemamız içinde bu gibi bir anlayışla başlayan çalışmaların geliştirilmesiyle büyük yararların sağlandığı unutulmamalıdır; Ayrıca, yeni hazırlanacak sinema yasasının sinema alanının içinde gerçekleştirilecek örgütlenmeye uygun bir anlayışa sahip olması yoluna da gidilmelidir.

Bu konulara daha fazla girmeden önce, Türk Sinemasının sorunlarına kısaca bir göz atmakta yarar var. Fakat şu nokta da unutulmamalı: Sinemamızın giderek genişleyen sorunları birbirlerini etkilemekte, birbirinin içine girmekte ve birleşerek yeni sorunları oluşturmaktadır. Bu nedenle, sinemamızın sorunlarını incelerken bazı yinelemelerden kaçınılması olanaksızdır.

Bu incelemenin 1978 yılına dek olan durumu kapsadığını özellikle belirtmekte yarar vardır.

B. TÜRK SİNEMASININ SORUNLARI

I. Devlet- Sinema İlişkileri.

a) Türk Sineması bugüne değin Devlet'in ilgisini görmemiştir. Devlet, sinemamızın konularını sürekli olarak olumsuz bir yaklaşımla ele almış ve sorunların özellikle son yıllarda daha da derinleşmesine yol açmıştır. Oysa sinemamızın Devlet ile ilgili çeşitli işleri, işlemleri ve konuları vardır.

Ne var ki, bugüne değin Devlet ile sinema alanı arasında yeni bir düzenlemeye gitmek üzere çeşitli ilişkiler de kurulmamış değildir.

Sinema alanını yeniden düzenlemek üzere başvurulmuş girişimleri şöyle sıralayabiliriz:

1- Çeşitli meslek kuruluşları Devlet'e başvurmuşlar ve önerilerde bulunmuşlardır. Bu girişimler ya Devlet'in ilgisizliği ile karşı-

laşmıştır. Ya önerilerin karmaşık bir görünüm taşımasından ya da bir meslek kuruluşunun karşı çıkmasından ötürü resmi çevrelerin ne yapacağını bilememesine yol açılmıştır.

Ayrıca hükümetlerin sık sık değişmesi ve Türkiye’de belirli bir kültür politikasının bulunmaması da meslek kuruluşlarının önerilerinin bir sonuca ulaşmasını önlemiştir.

2- Öte yanda, Devlet de sinema alanını düzenlemek için bazı girişimler de bulunmuştur. Bu girişimleri yasa tasarıları hazırlama ve sinema danışma kurulları toplama gibi belli başlı iki bölüme ayırabiliriz.

Bu gibi girişimlerde Devlet’in yol açtığı tutarsızlıklar da şöyle sıralanabilir: Devlet sözkonusu çalışmaları yaparken sinema ile ilgili kişilerin ya hiç görüşünü almayı istememiş ya sinemamızın ancak kendi siyasal görüşüne katılan belli bir tarafının görüşünü almış ve sinemamız içindeki diğer taraflarla bir diyalog kurmaya yanaşmamış ya da sinemamız içindeki aralarında gerçekten de uzman kişilerin bulunduğu tarafların görüşünü almış ve sonra bu görüşleri değerlendirmeye hiç yanaşmamıştır (1).

Çözüm Çabaları :

Şimdi burada sinemamıza çözüm getirme çabalarını kısaca sıralamakta yarar var. Böylece, Türk Sinemasını yeniden düzenlemeyi sağlamak için çalışma yapacak olanlara, başvurmaları gereken belgeleri anımsatmak olanağını da verilebilir.

-
- (1) Değerli sinema yazarı Nejat Özen 3-5 Nisan 1974 tarihinde İstanbul’da yapılan sinema simpozyumunda bu konuyu şöyle değerlendirmiştir: «Sinemacıların girişimlerindeki başlıca özellikleri şöyle özetleyebiliriz: Sinemacıların hazırladıkları tasarılar, raporlarda sinemamızın en önemli sorunlarına, dertlerine parmak basılmış, bunlar gerçekçi bir tutumla ele alınmıştır. Bazı tasarıların zaman zaman milletvekilleri kanalıyla Meclis komisyonlarına kadar ulaşabilmesini de, bir baskı grubu olarak yalnız sinemacılar sağlayabilmişlerdir. Buna karşılık, bu tasarılar ileri sürülen çözümlerin çoğu yanlıştır. Sinemamızı yeni çıkmazlara sokabilecek niteliktedir. Çünkü bu çözümler sinemanın değil, sinemacının çıkarları açısından ele alınmıştır. Hatta bütün sinemacıların değil, ancak belirli bir kısmının kısa vadeli çıkarları gözetilmiştir. Bu belirli zümrenin dışında kalan sinemacıların devlet kesiminin, tarafsız çevreleri görüş ve önerilerine yer verilmiştir. Bundan dolayı bu tasarılar çok kez şu sonuca yönelmiştir: Sinemamızda süregelen düzensizliğin yasalarla meşrulaştırılması, düzensizliğin Devlet desteği ile sürdürülmesi. Devlet kesiminin girişimlerine gelince, gerçekte bu kesim, sinemayı düzenleme isteğini kendiliğinden duymuş değildir. Sinemacıların hazırladıkları tasarılar Parlamento komisyonlarına geldikçe, bakanlık temsilcilerine «Siz bu

a) 1944'den bu yana yönetsel girişimler yapıldı.

b) 1953'den bu yana sinema çevrelerince hazırlanan raporlar, yasa önerileri, görüşler ve yakınlmalar Devlet'e bildirildi.

(a) ve (b) maddeleri kapsamına giren çabaların ileri gelenleri şöyle sıralanabilir:

1. «Türk Sinema ve Filmciliğini Kalkındırma Hakkındaki Kanun Teklifi», kısa adı ile «Baykam Kanun Teklifi» Yıl 1963.

2. Bu yasa önerisi üzerine İç İşleri Bakanlığının yaptığı ek çalışma. Yıl 1964.

3. Turizm ve Tanıtma Bakanlığının yukardaki çalışmaların değerlendirilmesi için Bakanlık temsilcileri, filmciler ve sinema yazarları ile yaptığı toplantı. Tarih: Ağustos 1964.

4. Birinci Türk Sinema Şurası. Bakanlıklar ve sinema endüstrisi temsilcileri, sanat ve düşün alanları temsilcileri ve sinema yazarları katıldı. Tarih: Kasım 1964.

konuda ne düşünüyorsunuz? Sizin tasarınız yok mu?» soruları sık sık yöneltildiği için bu kesim de ister istemez bazı girişimlerde bulunmak zorunluğunu duymuş, ama bu girişimlere fazla da sahip çıkmamıştır. Nitekim devlet kesimince bazı tasarılar hazırlanmakla birlikte bunlar hiçbir zaman parlamentoya sunulmamıştır. Bu tasarıların özellikleri de kısaca şöyledir: Sinemacıların, kendi dışarındaki hiçbir öneriye, görüşe yer vermemelerine karşılık, bu tasarılar da gerek sinemacıların dilek ve görüşleri, gerek tarafsız kesimin önerileri göz önüne alınmıştır. Sinemacıların istekleri ile kamu yararı arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Ancak bu tasarıların başlıca aksaklığı, sinema için fazla bürokratik sayılabilecek bir mekanizma kurması, bu mekanizma içinde devlet kesimi temsilcilerine fazla ağırlık vermesi, hatta bazı tasarılar da siyasal iktidarın emrinde ve hizmetinde bir sinema yaratma eğiliminin yer almasıdır. Görüşü alınan her bakanlığın sinema alanında en büyük ağırlığın kendisine verilmesi gerektiğini öne sürmesi de ilgi çekicidir. Nihayet, bu kesimin tasarılarında, sinemaya ayrılacak kaynakların büyükçe bölümünün yönetim giderlerinde erimesi tehlikesi de yatmaktadır.

Tarafsız kesimin girişimlerine gelince, bunlar daha çok devlet kesiminin kendi girişimlerini hazırlamak için kurduğu danışma kurullarında ortaya çıkmıştır. Çoğunluğu doğrudan doğruya sinema endüstrisinde ya da devlet kesiminde yer almayan aydınların, uzmanların oluşturduğu bu kurullar sinemamızın sorunlarına, öbür iki kesimden daha tarafsız, daha uzmanca açıdan bakmışlar; sinemacıdan çok sinemanın ve kamunun çıkarılarını gözetmişler; sinemanın şimdiye kadar ihmal edilen sanat ve kültür yönüne de ağırlık tanımışlar; bir yandan siyasal iktidarın emrinde bir araç olmamasını sağlamaya çalışmışlardır. Ancak, bu kesimin girişimleri hiç bir vakit, somut, ayrıntılı bir kanun tasarısı olarak ortaya çıkmamış, daha çok genel ilkeler, öneriler düzeyinde kalmıştır. Fakat kendilerinden istenilen de zaten bundan başka bir şey olmamıştır.

5. Yukardaki çalışmalardan yararlanılarak Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ilgilileri tarafından hazırlanan «Türk Sinema Enstitüsü Kanun Tasarısı Taslağı». Tarih: 1965 Yaz dönemi.

6. İkinci Türk Sinema Kurulu.

Daha önce yapılmış olan tüm çalışmaları inceleyen bu kurulda Atillâ Dorsay, Onat Kutlar, Sezai Solelli, Doç. Dr. Alim Şerif Onaran, Mahmut Tâli Öngören, Nijat Özön, Semih Tuğrul vardı. Tarih: 2 Eylül-22 Ekim 1971.

7. Sinema Simpozyumu.

İstanbul'daki Türk Sinematek Derneği ve Ankara Sinematek Derneği tarafından düzenlenen bu Simpozyumu Turizm ve Tanıtma ve Millî Eğitim Bakanlıkları desteklemiş ve ayrıca Film-Sen, Kültür-İş Sendikaları, Türk Filmcileri, Filmciler Derneği Kooperatifi, Film İthalatçıları Kooperatifi, Film İthalatları Cemiyeti, çeşitli sinema klüpleri, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi ve Töb-Der katılmıştır.

Aşağıda adları bulunan kişiler de birer teblig vermişlerdir:

Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu, Prof. Ergun Özsumay, Prof. Dr. Ayfer Bakkalcıoğlu, Doç. Dr. Cevat Çapan, Doç. Dr. Asaf Savaş Akat, Doç. Dr. Oğuz Onaran, Doç. Dr. İnal Cem Aşkun, Dr. Mahmut Tezcan, Dr. Murat Katoğlu, Nijat Özön, Atillâ Dorsay, Onat Kutlar, Giovanni Scognamillo, Engin Ayça, Salih Dirilik, Mahmut Tâli Öngören, Erman Şener. Tarih: 3-5 Nisan 1974.

Yukardaki çabalara ek olarak daha başka düzenleme çabaları da yapılmıştır. Fakat en ciddi çalışmalar yukarda sıralananlardan oluşmaktadır.

b) Sinemamızın resmi çevrelerle ilgili işleri ve işlemleri çeşitli bakanlıklar ve genel müdürlükler arasında dağıtılmıştır. Bu nedenle, işi Devlet'e düşen bir filmci o daireden bu daireye başvurarak sonunda olumlu bir sonuca erişmemekte, erişse bile zamanının büyük bir bölümünü yitirmektedir. Örneğin, sansür tüzüğü dolayısıyla İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı ve Genel Kurmay Başkanlığı, vergi işleri dolayısıyla Maliye Bakanlığı ve belediyelerle ilişkileri olan sinemamız, öte yanda, ham film vb. dışalım dolayısıyla Ticaret Bakanlığı, bazı konulardaki filmlere kredi sağlamak amacıyla Turizm ve Tanıtma Bakanlığı,

dış ülkelere gönderilecek filmler konusunda Dışişleri Bakanlığı ve Gümrük ve Tekel Bakanlığı, kültürel faaliyet açısından da Kültür Bakanlığı vb. ile ilişki kurmak zorundadır.

Gerçekte, Türk Sinemasının hukuksal statüsünü aşağıdaki biçimde de belirtmek mümkündür.

Sinema hukuk açısından, çok değişik olan, pekçok hukuk dalını aynı zamanda ilgilendiren bir sanat ve endüstri dalıdır. Bu nedenle, sinemayı doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ilgilendiren hükümlere pek çok yasada rastlanır.

Şöyle ki:

1) Film yapımı (yapımcı ile oyuncular, sinema emekçileri ve dağıtıcı arasında yapılan sözleşmeler), dağıtımı (dağıtıcı ile gösterici arasında yapılan sözleşmeler) ve gösterimi gibi işlerle uğraşan özel girişimciler Türk Ticaret Kanununun, Borçlar Kanununun, Türk Parasını Koruma Kanununun ve iş Kanununun kapsamına girerler. Ne var ki, yukarıda anılan yasalardaki hükümler doğrudan doğruya sinema için konulmuş hükümler değildir.

Aynı noktayı Anayasamızda yer alan temel hak ve özgürlüklerle ilgili bazı hükümler için de söyleyebiliriz. Örneğin temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılmasına ilişkin madde 11, düşünce özgürlüğünü düzenleyen madde 20 ve bilim ve sanat özgürlüğünü düzenleyen madde 21 gibi...

Aşağıda ise doğrudan doğruya sinema ile ilişkili yasalardaki hükümler kısaca belirtilmektedir.

2) 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu, sansür bakımından sinemamızla ilişkilidir. Bu yasanın 6. maddesine dayanılarak çıkarılan «Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname» ile (daha sonra değiştirilerek) filmler sansür edilmektedir.

28 Nisan 1966 tarihli sansür yönetmeliği ile, savaşta ve sıkıyönetim altında bulunan yerlerde genel olarak sansür ve bu arada sinema sansürü de düzenlenmektedir. Ayrıca 1728 sayılı yasa ile 1402 sayılı Sıkıyönetim yasasında da bu konu ile ilgili hükümler vardır. Ayrıca, Türk Ceza Kanununun 526. ve 426. maddesinin uygulanması sonucunda da filmler hakkında kovuşturma yapılabilmektedir.

3) 10 Şubat 1937 gün ve 3122 sayılı Öğretici ve Teknik Filmler Hakkında Kanun ile 29 Temmuz 1939 gün ve 2/11597 sayılı kararname ile kabul edilen Öğretici ve Teknik Filmlerin Kontrolü hakkındaki tüzük de sinemamızla ilişkili bazı hükümleri kapsamaktadır.

Bu hükümlere göre devlet daireleri tarafından dışardan getirilen ve yapılan teknik ve öğretici filmlerle ilgili malzemenin vergi ve resimden bağışık olarak yurda sokulması ve ayrıca sinemalarda esas filmlerden önce gösterilmesi öngörülmektedir. Bu durumların yeterince ya da hiç gerçekleştirilmediği unutulmamalıdır.

4) 5 Aralık 1951 gün ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, filmlerin fikir ve sanat yapıtı kavramına girdiğini kabul etmekte (madde 1), sinema yapıtından ne anlaşılması gerektiği (madde 5) açıklanmakta ve sonra da yapıt sahibine tanınan fikri haklarla ilgili ve bu hakların korunmasına yönelik hükümleri kapsamaktadır. Böylece haksız rekabetin sinema alanında da önlenmesine çalışılmaktadır.

5) 1580 sayılı Belediyeler Kanunu sinema salonları ile ilgili bağlayıcı ve düzenleyici hükümleri getirmektedir. Bu yasa, ayrıca, sinema yapmayı ve işletmeyi belediyelerin zorunlu olmadıkları görevler arasında saymıştır.

5227 sayılı Belediyeler Gelirler Kanununda ise yerli ve yabancı filmlerden alınacak resim ve ruhsat harçlarının oranı belirtilmiştir.

6) 19 Ekim 1962 tarihli Cep Sinemaları ve Tiyatroları için Talimatname ile bu tür salonların özellikleri ve izinleri saptanmaktadır.

7) 3 Ocak 1969 tarihli yönetmelikle bir Devlet Film Arşivi kurulmuş, daha sonra bu kuruluş İstanbul'da Güzel Sanatlar Akademisi içinde bir Sinema-TV Enstitüsü'ne dönüştürülmüştür.

8) Ülkemizde yasalara uygun, ama birbirinden kopuk, dağınık ve plansız olarak çalışan çeşitli Devlet Sinema merkezleri kurulmuştur: Ordu-Foto Film Merkezi, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretici Filmler Merkezi ve çeşitli bakanlıkların film merkezleri gibi...

9) Yine yasalara dayanılarak çeşitli sinema okulları kurulmaktadır. SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu, İstanbul Güzel Sa-

natlar Akademisi Sinema-TV Enstitüsü, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Sinema-TV Yüksek Okulu, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema Bölümü vb...

Yürürlükteki hükümlerin genel niteliği nedir?

Yukarda sinemamızda doğrudan doğruya ilişkisi olan ya da olmayan yasa ve yönetmeliklerden sadece bir fikir vermek için söz edilmiştir.

Bu yasalar ve yönetmelikler sinemamız içinde şu sorunları yaratıyor:

1) Bu dağınıklık karşısında, özellikle son on yılda sinemamız içinde giderek genişleyen ekonomik, sosyal ve yönetsel sorunlara çözüm getirmek olanaksızlaşmaktadır.

2) Bu yasalar ve yönetmeliklerdeki maddelerin salt başlıklarına bakıp, hangilerinin sinema ile ilişkili olduğunu anlamak son derece zordur.

3) Bu yasaların ve yönetmeliklerin bazı hükümlerinin dışında hepsi sinemamız aleyhinde bir tutum içindedir. Sinemaya yardım edebilecek nitelikteki az sayıda olan hükümlerin hiç biri ise uygulanmamaktadır.

II. Sansür

İlk kez 9.6.1932 tarihli ve 12977 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile uygulamaya sokulan bir «Talimatname» sinemamıza sansürü resmen getirmişti. Böylece sinema konusu, bu konuyla hiç ilgisi olmayan İçişleri Bakanlığı tarafından ele alınıyordu.

4.7.1934 tarihinde 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanunu yürürlüğe girdi. 19.7.1939 tarihinde de 2/11551 Sayılı ve «Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname» adlı bir tüzük yukarda anılan Polis yasasının 6. maddesine dayanılarak yürürlüğe kondu ve böylece sinema sansür işlemi daha da geliştirildi.

Aynı tüzük AP, MSP ve MHP koalisyonu sırasında, 26.8.1977 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile daha da ağırlaştırılarak 23.9.1977 tarihinde, 7/13683 sayı ile yürürlüğe kondu. Yeni sansür tüzüğü o denli ağır maddeler kapsıyordu ki, Türk Sinemasında film çevrilemez oldu.

Öte yandan, sansür tüzüğüne uygun anlayışla gösterilmesine izin verilen bir filmin dahi mevcut yasalara dayanılarak yine de yasaklanabileceği ve yasaklandığı unutulmamalıdır.

a) Niçin sansür?

Türkiye'de tüm sanat dalları üzerinde çeşitli baskılar vardır. Yazarlar ve gazeteciler, ne yazık ki, yasalarda bulunan maddelere dayanılarak soruşturmalar, mahkemeler açılarak ve cezaevlerine gönderilerek susturulmak istenir. Kâğıda yapılan zamlarla kitap ve gazete yayınlarının satışı güçleştirilir. Tiyatro oyunları yine yasalarda bulunan maddelerle yasaklanmaktadır. TRT'nin içindeki denetim düzeni olumlu programların yayımını ya güçleştirir ya da önler. Diğer çeşitli siyasal ve ekonomik baskılar tüm diğer sanat dallarını da engellemeye kalkmaktadır. Fakat Türkiye'de sinema dışında hiçbir sanat dalı için özel bir tüzükle sansür uygulamasına başvurulmamaktadır.

Niçin salt sinema için özel bir sansür tüzüğüne bulundurulmasına gerek görülmüştür?

Türkiye'de düşünce özgürlüğünden korkulmaktadır. Sinema ise düşünce özgürlüğünü en geniş bir anlayışla kullanabilecek sanat dallarının başında gelmektedir. Türkiye'de de Sinema en güçlü bir kitle iletişim aracıdır. Filmler aracıyla geniş halk kitlelerine çeşitli dünya görüşlerini ve yeni düşünceleri yansıtmak mümkündür. Sinema bir sanat dalı olduğu için kültürel gelişmeyi de sağlar. Üstelik sinema en ucuz eğlence aracıdır. Ayrıca Türkiye gibi, okuma yazma oranının az olduğu, kitap ve gazete satışlarının çok düşük olduğu ülkelerde sinemadan daha yaygın ve etkin bir kitle iletişim aracı düşünülemez. Bu nedenle de bugüne değin tüm siyasal iktidarlar Türkiye'de sinema için özel bir sansür tüzüğü uygulamasından vazgeçmemişlerdir.

Türkiye'de televizyonun başlamasından sonra bu yeni yayım aracının sinemadan daha etkin olduğu düşünülebilir. Ne var ki, Türkiye'de TV doğrudan doğruya siyasal baskılar altında tutularak ve bir Devlet kurumu olmasından yararlanılarak adına «denetim» denilen bir başka sansür uygulamasıyla kolaylıkla baskı altına alınmıştır, ama sinema Türkiye'de Devlet tarafından değil, özel kişilerce yapılmaktadır ve bu kişiler arasında az sayıda da olsa bazı yapımcıların, yönetmenlerin ve senaryo yazarlarının yeni dünya

görüşlerine yer veren filmler yapmaya kalkacağı düşünülerek sinemayı diğer sanat dallarından ayrı olarak, özel bir sansür tüzüğü ile baskı altında tutma gereğini siyasal iktidarlar her zaman uygun bulmuşlardır.

b) Sansürün geçersizliği.

Sinemamız üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallandırılan sansürün geçersizliğini kanıtlamak için özgürlükleri koruyan çeşitli anayasalardan, bildirilerden, sanat ve düşünce savaşlarından örnekler vermek mümkündür. Fakat sinemamızdaki sansür uygulamasının geçersizliğini kanıtlamak için artık daha başka örnekler üzerinde durmanın da zamanı gelmiştir:

1) 23 Eylül 1977 tarihli ve 7/13683 Sayılı «Filmlerin ve Film Senaryolarının Denetlenmesi Hakkında Tüzük»ün 18. Maddesinde filmlerin yasaklanması aşağıdaki gerekçelere dayanmaktadır. Bu gerekçeler eski sansür tüzüğünün 7. maddesinde de aşağı yukarı aynı biçimde yıllardan beri vardı.

Bu gerekçeler şunlardır:

— Anayasa ve Demokratik Hukuk Devleti ilkelerini veya Anayasa güvencesi altında bulunan temel hak ve özgürlükleri tehlikeye sokucu veya saygınlığını yitirici etki yapan;

— Sınıf, din, mezhep, tarikat veya ırk kavgasını körükleyen; Devlet veya Ulus bütünlüğünü bozucu, bölücü, yıkıcı veya ulusal duyguları incitici etki yapan;

— Genel ahlâk ve adaba aykırı olan;

— Dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar eden;

— Askerlik onurunu kırıcı, aleyhine propaganda yapıcı, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin saygınlığını zedeleyici veya yurt savunmasına zarar verici etki yapan;

— Güvenlik kuvvetlerinin saygınlığını zedeleyici, aleyhinde propaganda yapıcı, ülkenin huzur ve güvenliğine zarar verici etki yapan;

— Ulusal güvenliğe veya Kamu Düzenine veya genel sağlığın korunmasına olumsuz etki yapan;

— Yabancı devletlerin yurdumuz ve ulusal çıkarlarımız aleyhine olabilecek şekilde propagandasını yapan;

— Dost ve müttefik Devletlerle olan ilişkilerimizi zedeleyici etki yapan;

— Suça imrendirici veya özendirici etki yapan;

— İçinde Türkiye aleyhinde propaganda aracı olabilecek sahneler bulunan filmler yasaklanır denilmektedir.

Oysa Türkiye’de gösterilen yabancı ve yerli filmlerde bu maddeler hiçe sayılarak emperyalist devletlerin propagandası yapılmış, sömürülen devletler küçük görülmüş, emperyalist devletlerin duyguları incitilmemiş, sömürülen devletler hafife alınmış, din propagandası yapılmış, kapitalist düzen eleştirilmemiş, seks filmleri rahatça gösterilmiş, halk suç işlemeye yöneltilmiş, Türkiye’nin çıkarları korunmamıştır.

Kısacası, yukarda sıralanan yasaklama maddelerinin ikisinin dışında hiçbirisi tüm film yasaklamalarına karşın uygulanamamaktadır. Titizlikle uygulanan iki maddeden birincisi «askerlik onurunun zedelenmesi» ve ikincisi de «Güvenlik kuvvetlerinin onurunu koruyucu» hükümlerdir. Sansür kurulu bu iki maddenin dışında diğer maddelerin gereğini yerine getirememiştir yıllardan beri. Böylece bu sansür tüzüğüne geçersizliği ortaya çıkmaktadır. Ama bu durumu gören, yani yetersizliği anlayan sansür kurulları özellikle 1975’in ikinci yarısından sonra senaryoda ya da filmde kendine göre sezdiği en küçük bir açığa dayanarak «red» kararını vermeye başlamış ve pek çok film gösterilemez olmuştur.

2) Sansürün geçersizliğini kanıtlamak için uygulamaya baktığımız zaman, sansür kurulundaki üyelerin birinin bile sinema sanatı ya da diğer herhangi bir sanat dalı ile ilişkisi bulunmadığını görüyoruz. Kurul üyelerinin hepsi devlet memurlarından seçilmektedir.

Eğer yasalar ve tüzükler uygun maddeler kapsasaydı ve bu kurala kültür ve sanat adamları girmeyi kabul etselerdi, sansür uygulaması daha geçerli yollarla mı çalışırdı? Hayır. Üstelik sanat ve kültür adamlarının böyle bir sansür kuruluna girmeyi kabul edeceklerini de sanmıyoruz. Ama bunun gerçekleşmiş olduğunu düşünsek, herhalde yasaklamalar daha akıllıca yapılır ya da bu denli çok film yasaklanmazdı.

3) Sansür uygulamasının geçersizliğini bir de şöyle belirtebiliriz: Genel ahlâk kuralları bakımından topluma ters düşen ve gerçekten tam bir rezillik olan seks filmleri sansür uygulamasının en ağır döneminde Türkiye'deki sinemaları sarmıştır. Ama buna karşılık toplumsal içerikli filmlerin yasaklanmasını sansür kurulu başarıyla (!) yürütmüştür. Ne var ki, belli konularda (toplumsal içerikli) filmlerin tümünün gösterilmesi de yasaklanmış sayılamaz. Değişmekte olan toplumsal koşullar karşısında, seyircinin toplumsal filmlere olan ilgisinin giderek arttığını gören ve aralarında, bu gibi konulara karşı olan, prodüktörlerin bulunduğu yapım şirketleri bile toplumsal konulara salt gelir elde etmek için ağırlık vermişlerdir. Bunun sonucunda sansür kurulunun yasaklamalarına karşın bu gibi filmlerin sayısı çok az da olsa, giderek artmıştır.

Kısacası, genel ahlâk kurallarını koruması gereken sansür kurulunun çok şiddetli yasaklama döneminde, seks filmlerinin sinemaları sarması ve aynı sansür kurulunun yasaklama eğilimine karşın az sayıda da olsa toplumsal içerikli filmlerin gösterilebilmesi, sansürün geçersizliğini bir kez daha kanıtlamaktadır. Bu durum en son sansür tüzüğüne dek görülmüştür. Son sansür tüzüğü çıktıktan sonra ya hiçbir film sansürden geçememiş ya da daha sonra çok az sayıda geçmiştir.

4) Sansür uygulamasının geçersizliğini belirten bir başka örnek de, bugüne değin sansür kurulunun yabancı filmlere daha hoşgörülü ve yerli filmlerde daha katı davranmış oluşudur. Yerli filmde işlenmesine ya da gösterilmesine izin verilmeyen konuların yabancı filmlerde belirtilmesinin yasaklanmaması, kimseyi rahatsız etmemektedir.

5) Sansür tüzükleri o denli ağır ve zor maddeler taşımaktadır ki, bu maddelerin uygulanması olanaksızdır. Çekim sırasında bir polis memurunun görevlendirilmesi, sinema merkezi İstanbul'dayken sansür kurulunun Ankara'da toplanması, Türkiye'de negatif film sıkıntısı varken sansür kuruluna birden fazla kopya getirilmesi zorunluğunun konması vb...

Özellikle yeni tüzüğün bu gibi maddeleri hiçbir zaman uygulanamamaktadır.

c) Sansür uygulaması sinemamız içinde ne gibi olumsuz durumlara yol açtı?

1) Özellikle son yıllarda film yapımını tamamen durdurarak, neredeyse sinemamızın ortadan kalkmasına neden oldu.

2) Film yapımını önleyerek sinema alanı içinde iflâsa ve işsizliğe, kısacası ekonomik bunalıma yol açtı. Bu gibi durumlar zaten vardı, fakat sansürün engellemesiyle ekonomik bunalım sinema alanını baştan başa kapladı.

3) Yeni düşüncelerin ve görüşlerin sinema yolu ile halka ulaşması engellendi.

4) Yeni ve genç sinemacıların yetişmesini ve dolayısıyla sinema dilinde yeniliklerin ortaya çıkmasını önledi.

5) Sinema ile seyirci arasına girerek her ikisi arasında toplumsal bir uçurum yarattı. Çünkü bu sansür uygulaması sonucunda ulusal ve evrensel sinema kültürünü yok etmeye yönelik bir baskı oluşmuştur.

6) Bu baskı sonucunda eğitimsiz kitleler sinemaya olan düşmanlıklarını sık sık göstermekten kaçınmaz olmuşlardır. Örneğin bazı çevreler sansür kurulunca yasaklanmış olan filmlerdeki bu yasağın Danıştay tarafından kaldırılmasını kabul etmemişler ya da bu şekilde gösterilen filmlerin oynadığı sinema sahiplerini tehdit ederek onların bu filmleri göstermelerini engellemişlerdir.

7) Sansür uygulaması, öte yandan, bazı filmciler için bir öngüvence olmuş ve bu nedenle de bazı filmciler sansürün kalkmasına karşı çıkmışlardır. Çünkü sansür olmayınca mevcut yasalara dayanılarak filmlerinin her ilde ayrı ayrı yasaklanacağını düşünen filmciler, sansür kurulundan geçen bir filmin ayrıca mevcut yasalara göre, olağanüstü bir durumu olmadıkça, yasaklanmayacağını ve dolayısıyla filmlerine yapmış oldukları ekonomik yatırımın boşuna gitmeyeceğini düşünmüşlerdi. Bu nedenle, sözkonusu filmciler sansür kurulundan önce kendi kafaları içinde bir sansür yaratarak filmlerini kısıtlamak gibi korkunç bir uygulamaya kapılmaktan kurtulamamışlardır. Böylece de ilk yasağı kendileri koymuş oluyorlar.

8) Türkiye'deki sansür uygulaması tecimsel sinema salonlarının dışında Üniversiteler, Sinematekler, ve Sinema Kulüpleri gibi yerlerde de gösterilecek filmleri kapsadığı için bilimsel ve meslek sel çalışmaları da önlemektedir.

9) Bu denli çok sakıncayı getiren sansür uygulaması, bazı filmlerden en çok zarar görecektir çocukları hiç düşünmemiş ve bu küçük yaşta çocukların seks ve korku filmlerini rahatça izlemesine olanak sağlayarak bir başka korkunç uygulamaya yol açmıştır.

10) Sansür kurullarının bir türlü toplanamaması ve düzenli bir şekilde çalışmaması yerli ve yabancı filmlerin çoğu kez sansür için sırada bekletilmesine ve bu filmlerin sahiplerinin ya da onları yurt dışından getirenlerin ayrıca para yitirmesine yol açmaktadır.

Kısacası, pek çok insanın emeği geçen ve büyük yatırım gerektiren sinema konusunda, bu endüstrinin tümüyle dışındaki kişilerin verdikleri sansür kararları ile film yaratıcıları ve emekçileri ekonomik ve sosyal bakımlardan güç durumda bırakılmaktadır. Bunlara sinema binalarının sahiplerini, işletmecileri ve bu gibi yerlerde çalışan personeli ve onların ailelerini de dahil etmeliyiz.

Üstelik sansür engelini aşamayan nitelikli filmlerin halka ulaşması önlenmekte ve sinema sanatı ile onun beğenisini geliştirmek bir türlü mümkün olmamaktadır.

d) Sansürle ilgili son söz.

Bugüne değin Türkiye’de sinema sansürü için çok söz söylendi, pek çok ilerici kuruluş ve kişi sansüre karşı çıktı. Sinema emekçileri 5 Kasım 1977 tarihinde sansürü protesto etmek için İstanbul’dan Ankara’ya yürüdü.

Türkiye’deki sansür uygulamasının güvenlik kuvvetleri ile ilgili yasadan kaynaklanmasından ötürü bir polis sansürü olduğu belirtildi.

Son olarak şu söylenebilir:

Bir film

a) bir taraftan bir haberleşme aracı olarak haberleşme özgürlüğünden,

b) düşünceyi kapsamaması bakımından düşünce özgürlüğünden,

c) bir sanat yapıtı olarak bilim ve sanat özgürlüğünden,

d) bir ticaret dalı olması bakımından çalışma ve ticaret hak ve özgürlüğünden,

e) basının bir kolu olarak basın özgürlüğünden yararlanmamaktadır.

Toplumun haklarını koruyan mevcut yasalar, eğer topluma sinemadan bir zarar gelecekse, bunu önleyecek güçtedir.

Sansür kalkmalı, ancak çocukların yaşlarına uygun olmayan film konularına, seks filmlerine ve korku filmlerine karşı koruyacak önlemler alınmalıdır.

Ayrıca seks filmlerini de Türk Sineması'nın bir parçası olarak saymak yanlıştır. Yerli ve yabancı seks filmleri gösteren sinemalara belli bir yaşın altındaki çocukların kabul edilmemesi ve bu gibi filmleri gösteren sinemaların bilet ücretlerinin de yüksek tutulması sağlanmalıdır (2).

-
- (2) 2 Eylül-22 Ekim 1971 tarihinde Ankara'da Kültür Bakanlığı'nın çağırısı üzerine toplanan İkinci Türk Sinema Kurulu üyelerinden Nijat Özen, Onat Kutlar ve Mahmut Tali Öngören sansür konusu tartışılırken hazırlanmakta olan rapora şu muhalefet şerhinin eklenmesini istemişler ve imzalarını koymuşlardır: (Bu konu ile ilgili bazı belgelerde muhalefet şerhini salt Onat Kutlar imzalamış gibi görünmektedir. Oysa sözkonusu muhalefet şerhinde üç kişinin imzası vardır.)

*1) 1939 yılından beri uygulanmakta olan sansür düzeni, sinemamız için son derece zararlı ve sakıncalı sonuçlar doğurmuştur. Ve doğurmaktadır. Bu sansür düzeni devam ettiği taktirde ne ticari sinemalarda, ne kültürel sinemalarda, ne de büyük bir hızla yayılmakta olan televizyonda olumlu bir gelişme bekleme olanağı yoktur. Öte yandan her hangi bir müeyyidesi bulunmayan bugünkü sansür düzeni suç işlenmesini önlemek gibi kendisinden beklenen tek görevi bile çok kez yerine getirememektedir. Bugüne kadar ki uygulama, yürürlükteki sansür düzeninden en çok zarar gören filmlerin, Türk Sinemasının en iyi ve dış ülkelerde yüzümüzü ağartan ürünleri olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşılık, bu sansür düzeni, açık saçık, ahlaka aykırı, açıkça cinsiyet sömürüsü ya da din sömürüsü yapan filmlerin piyasada serbestçe gösterilmesini önleyememektedir. Sinemamızın bir düzene sokulması, filmlerin kalitelerinin yükseltilmesine yönelik tedbirlerin alınması ihtiyacının şiddetle kendini duyurduğu bir ortamda, yürürlükteki sansür düzeninin mutlaka kaldırılması gerekmektedir.

2) Bir yandan çağdaş batı toplumlarında sinema hukuku alanındaki son gelişme ve eğilimler göz önüne alınır; bir yandan da Anayasa'mızın sanat ve düşünce ürünlerine, haberalma araçlarına tanıdığı hak ve özgürlüklerden sinemanın da yararlanması gerektiği düşünülürse, sinemaya her hangi bir sansür uygulamasına gerek olmadığı ortaya çıkar. Bu hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılması ihtimaline karşı, yürürlükteki mevzuatımızda gerekli hükümler bulunmakta, bugünkü sansür tüzüğünde sıralanan yasaklarından her biri için, yürürlükteki mevzuatta ağır ceza hükümleri yer almaktadır. Bazıları çok ağır olan bu ceza hükümleri bu hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasını, şimdiki sansür düzeninden çok daha etkili olarak önleyebilir.

3) Sansürsüz ve genel hükümlere yeni bir düzen en azından şu yararları sağlayacaktır:

a) Sinema yurdumuzda sansür uygulanan, tek sanat, düşünce dalı ve haberleşme aracı olmaktan çıkacak, Anayasanın temel hak ve özgürlüklerle il-

III. Sinema endüstrisinin kurulmaması

Sinemamız özellikle 1971'den sonra giderek genişleyen bir bunalım içine itildi. Çünkü aynı yolda Türkiye'de televizyonun etkisi giderek genişliyordu. Televizyonun sinema üzerindeki etkisi aşağıda ayrıca ele alınacaktır. 1974 yılında ise tüm dünyayı saran ekonomik bunalım, içindeki çeşitli sorunları yıllardan beri bir çözüme kavuşturmadan biriktiren sinemamızı daha da büyük bir buna-

gili hükümlerine aykırı düşen bu durum önlenecek, bu konuda yıllardan beri süre gelen tartışmalar sona erecektir.

b) Genel hükümlerdeki ağır müeyyideler yüzünden sinemacılar daha dikkatli davranmak zorunda kalacaklar, özellikle perdelerimizi dolduran açık saçık, ahlaka aykırı filmlerin önlenmesi olanağı sağlanacaktır.

c) İdarenin verdiği kararların uygulanamaması ya da idarenin verdiği kararların hiç verilmemiş gibi sayılarak adli makamlarca filmin kovuşturma konusu yapılabilmesi gibi sakıncalı durumlar ortadan kaldırılacaktır.

d) Yasalara aykırı bir davranışı olmadığına, ortaya bir sanat ve düşünce ürünü koyduğuna inanan sinemacılar, bağımsız yargı organları önünde bunu savunmak olanağını bulacaklardır.

4) Raporda sansürün tamamıyla kaldırılması kurulun temel görüşü olarak kabul edilmekle birlikte, böyle bir durumda sinemamızın bir sarsıntı geçirebileceği bir oto-sansür düzeninin kurulması ihtiyacı duyulacağı, ancak sinemamızın bugünkü koşullarında böyle bir oto-sansürün kurulup yürütülmesinin şüpheli görüldüğü belirtilmekte, bundan dolayı 1964 Şurasının sansürle ilgili raporundaki «yumuşatılmış», «demokratize edilmiş» sansür düzeninin geçici olarak benimsenebileceği ileri sürülmektedir.

Sansürün sinemadan tamamıyla kaldırılması durumunda sinemamızın bir sarsıntı geçirebileceği sadece bir ihtimaldir. Böyle bir ihtimal gerçekleşse bile, bu sarsıntıyı önlemek için ileri sürülen oto-sansür ya da «demokratize edilmiş» sansür düzenleri, sansür sorununu çözmeyecektir. Her şeyden önce oto-sansür, Türk hukuk sistemi içinde, özellikle sinema için, uygulama yönünden hiçbir çözüm getiremeyecek bir düzendir. Oto-sansürün yargılama organını bağlayıcı hiçbir yönü olmayacaktır. «Yumuşatılmış», «Demokratize edilmiş sansür» ise, sansür niteliğinden, Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili hükümlere aykırılığından hiç bir şey kaybetmeyecektir. Filmlerin kalitelerinin yükseltilmesi ve bu yönden değerlendirilmesi yollarının arandığı, bunun için bir değerlendirme kurulunun (jüri) meydana getirilmesi, Danışma Kurulu raporunun temel tedbirlerinden biri olduğuna göre, böyle bir kurul çalışmaya başladığı takdirde, sansürün bütün sakıncalarına bir de sansür kurulu ile değerlendirilme kurulu arasındaki çatışmalar, sürtüşmeler ve yargı tutarsızlıkları da katılacaktır.

5) Gerçekte, mevzuattaki hükümlerden bazılarının ağır olması; adli işlemlerin ağır yürümesi gibi durumlar, sansürün tamamıyla kalkması halinde, sinema gibi çok hızlı tempoyla çalışan bir endüstri ve sanat kolu için güçlükler doğurabilir. Ancak bu güçlükler, Anayasanın temel hak ve özgürlükleri için öngördüğü hükümleri göz önüne alan, ancak Anayasada çizilen sınırlamaları koyan ve basın kanununa benzeyen bir kanunun sinema içinde hazırlanmasını önleyebilirler.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, danışma kurulu raporunun sansürle ilgili bölümünün birinci paragrafındaki görüşü tamamıyla paylaşıyor, ancak bunu izleyen ikinci paragraftaki görüşlere katılmıyorum. Dolayısıyla raporun yalnız bu ikinci paragrafına muhalifim.»

Nijat Özün

Mahmut Tali Öngören

Onat Kutlar

lima itmekte gecikmedi. Bunun nedenlerinden bir tanesi de sinema alanının bir endüstri oluşu ve Türk Sineması'nın yıllardan beri bu endüstriyi kuramamasıdır.

Türkiye'de gerçek anlamda ve tüm alanlarda endüstriyel bir temel yoktur. Bu nedenle de sinemamız gibi diğer endüstri dalları da kendilerini çeşitli bunalımlardan kurtaramamaktadırlar.

Türk Sineması kuruluşundan itibaren endüstrisini oluşturmaya önem vermemiştir. Başlangıçta çok az sayıda yapımevi ve stüdyo kurulmuştur. Örneğin Cumhuriyetin onbeşinci yılında ortada yalnız bir film stüdyosu görülmektedir. 1947 yılına dek kurulmuş olan özel stüdyoların sayısı ise ancak beşe çıkmıştır (3). Daha sonra da bu çok fazla artmadı. Üstelik Türkiye'de kurulan yapımevleri ve stüdyolar giderek gelişen film endüstrisindeki yenilikleri hiç izlemediklerinden zamanla ya kapanmak durumunda kaldılar ya da ilkel yöntemlerle çalışmalarını sürdürdüler. Devlet de bu alanda her hangi bir adım atmadığı ya da atmak isteyenlere destek olmadığı için Türkiye'de gerçek anlamda bir sinema endüstrisi kurulamadı.

Bu nedenle sinemamızın dışa bağımlılığı hem arttı, hem de teknik bakımdan çeşitli yetersizliklerle karşılaştı.

Türk sinemasında teknik olanaklar gelişmediği için şu durumlarla karşılaşmaktayız:

1) Teknik bakımdan yetersiz olan filmlerimizin dış pazarlarda müşteri bulması ve yabancı televizyonlarda gösterilmesi zordur; hatta olanaksızdır.

3) Teknik olanaklar geliştiği taktirde, daha önce gerçekleştirilmesi zor olan konuların yeni çekim yöntemleri ile ele alınması, sinema diline yenilikler getirilmesi mümkündür. Ayrıca sağlam bir temele dayanan endüstri sayesinde gelişen teknik ile gösterim yöntemlerinin olgunlaştırılması; yapımı içeren aydınlatmanın, kurgunun, film hilelerinin, seslendirmenin vb. geliştirilmesi de sağlanacaktır. Böylece tekniğin ilerlemesi sinema anlatımını, filmlerin özünü ve içeriğini de geliştirmede birinci derecede rol oynayacaktır.

(3) Nijat Özün, Türk Sinema Tarihi, Artist Yayınları, İstanbul, 1962, S. 248.

Tüm bunlara, Türkiye’de sağlam bir sinema endüstrisi olmadığı için rastlamıyoruz. Ayrıca film yapımı bizde en ilkel yöntemlerle gerçekleştiriliyor.

Fakat Türkiye’de sinema alanında belli bir endüstrinin kurulmamış oluşunun yarattığı en önemli sorun sinemamızın giderek dışa bağımlı bir duruma gelişidir. Bugüne dek sinema alanımızda gerekseme duyulan ham madde ve araç-gerecin yüzde 75’i emperyalist ülkelerden dışalım yolu ile elde edilmektedir ve sinemamız bu durumu ile bir dış ticaret pazarı ve sömürü alanı durumuna gelmektedir (4).

IV. Film Dışalım Politikasındaki Tutarsızlıklar

1) Yabancı film (çekilmiş film) alanı:

a) Yabancı film şirketleri kendilerinden film satın alacak olan yerli şirketleri film alımında özgür bırakmazlar. Onlara satın almak istedikleri filmlerin yanısıra daha başka filmleri de satın almaya zorlarlar.

Bir başka anlatımla, satıcı şirketlerin hazırladıkları film listeleri vardır. Alıcı şirketler bu listeler arasından istedikleri filmleri seçip satın alamazlar. Listenin tümünü satın almak zorundadırlar.

Bu durum aşağıdaki sakıncaları yaratır:

— Alıcı şirketler satın alabileceklerinden daha çok film satın almak zorunda kalırlar.

— Alıcı şirketler iyi filmlerden çok daha fazla niteliksiz film almak zorunda kalırlar.

— Bu listeler daha çok Amerikan film şirketleri tarafından hazırlandığı için listelerde diğer ülkelerin filmlerinin de bulunmasına karşın, yerli alıcı şirketler daha çok Amerikan filmi almaya yöneltilmektedirler.

b) Her yabancı dağıtıcı şirket, özellikle geri bıraktırılmış ülkeler için hazırladığı listenin içine o yılın en çok ilgi çeken ve dolayısıyla fazla gelir sağlayan filmini koyar. Sinema sözlüğünde

(4) Genç Sinema Dergisi, Şubat 1971, S. 15.

«lokomotif film» denilen bu tür filmlerin bir liste içindeki sayısı iki ya da üçtür. Aynı listedeki diğer filmler ise genellikle niteliksiz bir yapıya sahiptir. Böylece alıcı şirket «Lokomotif filmi» kendi isteği ile satın alabildiği gibi aynı listedeki diğer filmleri de -istemese bile- satın almak zorunda kalır.

c) Bu alışverişi bazen film satın alan ülke ile film satan ülke arasındaki siyasal ve ekonomik çıkarların da etkilediği görülmüştür.

Sinema eleştirmeni Burçak Evren'in Yeniortam gazetesinin 18 Ağustos 1975 tarihli sayısındaki «Film İthal Politikamızın Getirdikleri» adlı yazısında belirttiğine göre, bu durumun en belirgin örneği ile 1956/57 sinema mevsimi ile 1962 yılları arasında kalan dönem içindeki film dışalım politikamızda karşılaşılmıştır.

Bilindiği gibi, bu yıllarda Amerikan sinemacılarına olan borçlanmalar döviz sıkıntısı nedeniyle sınıra varmış ve doların değeri bu birikimin yanısıra biranda üç katına yükselmişti. İmzalanan «Information Media Guaranty» adlı anlaşma ile borçların bir bölümünün Türk parası ile ödenmesi isteniyordu. Buna karşılık olarak da, her ne kadar açık bir şekilde belirtilmemişse de, Amerika Birleşik Devletleri'nin resmi propaganda dairesi «United States Information Office» in Türkiye'deki kolu «Amerikan Haberler Merkezi» nin filmleri ayıklaması isteniyordu.

Daha açıkçası, film dışalım politikamızdaki aksaklıklardan ötürü böylece bir başka çeşit sansür uygulaması ile karşılaşıyoruz. 1962 yılına dek uygulanan bir ayıklama işlemiyle, Amerikan toplumunu yüzeyde eleştiren filmler dahi ülkemizde gösterilmemiş ve bir ara otuz filmlik bir listeden bu tür sansür nedeniyle, ancak birinin gösterilmesi uygun görülmüştü. 1962 yılında son bulan sözkonusu uygulama sonucunda «Aşk Rüzgârları, Hayat Cilveleri, 80 Günde Devri Alem, Kader Bağlayınca ve Giysi Cengeli» (bu filmler daha sonra ülkemizde gösterildi) gibi filmlerin yasaklandığını gözönünde tutarsak, yukarda belirtilen dışalım politikasının Türk Sineması üzerinde ne gibi bir beyin yıkama etkisini gerçekleştirdiğini kolaylıkla anlarız.

d) Amerika Birleşik Devletleri dışındaki ülkelerin filmlerine Türkiye'de yeterince yer verilmemesinin nedenlerini de şöyle sıralayabiliriz:

Birinci neden yukarda belirtilmiştir.

İkinci neden ise şöyle: Genellikle 1978 yılına dek film dışalım-
cılarımız, çeşitli ülkelerin filmlerinin de satış haklarını ellerinde
tutan Amerikan şirketleriyle ilişki kurmakta ısrar etmişlerdir. Bu
Amerikan şirketleri salt Amerikan filmlerinin değil, diğer ülkelerin
de filmlerinin dağıtım haklarını aldıklarından, bazı Avrupa ülke-
lerinin filmleri de onların süzgecinden geçerek Türkiye'ye gelmek-
teydi. Ama 1978'den sonra salt Amerikan şirketleriyle değil, bazı
ülkelerle, Amerikan şirketlerini aracı olarak kullanmaya gerek gör-
meden ilişki kuran film dışalıcılarımız da çıktı ve böylece Amerika
dışındaki ülkelerin nitelikli filmlerini de sinemalarımızda izleye-
bilmek olanağına az da olsa kavuştuk.

Fakat şurası da kesindir ki, gerek Türkiye'deki film dışalım
politikasındaki tutarsızlıklar ve gerekse sansürün davranışı sonu-
cunda, dünya sinemasının olumlu örneklerini tecimsel sinemaları-
mız da çok az sayıda görmekteyiz.

e) Film dışalıcılarımızın, bir yerde belki de doğal olarak ka-
bul edilebilecek bir anlayışla, salt tecimsel ereklere gözetmeleri
ve konunun kültürel yanını düşünmemeleri sonucunda daha çok
eğlendirici özellikler taşıyan ve niteliksiz yabancı filmlerin satın
alınması yoluna gidilmiştir. Yabancı seks filmlerinin ve «karate»yi
ön plana çıkaran Hong-Kong (Çin) filmlerinin Türkiye'ye bol sa-
yıda girişi bu nedene dayanmaktadır. Bu türdeki yabancı filmlerin
Türkiye'ye girmesi ve tutulması sonucunda, çeşitli nedenlerle pa-
rasal bunalımlara itilmiş olan yerli film yapımcıları aynı konuları
kendi filmlerinde de işlemeye başlamışlardır.

f) Daha önce geniş şekilde incelediğimiz sansür de Türkiye'de-
ki dışalım şirketlerini etkilemiş ve onların sansüre göre yabancı
film seçmelerine yol açmıştır. Bunun sonucunda da Türkiye'ye ni-
teliksiz ve vurdulu kırdılı filmlerin girmesine yol açılmıştır.

g) Film dışalıcıları nitelikli yabancı filmlerin fiyatının yük-
sek olduğunu ve sinemalarımızdaki bilet fiyatının ise düşük olma-
sı nedeniyle nitelikli yabancı filmleri satın alamadıklarını belirt-
mişlerdir.

h) Film dışalıcıları televizyonun Türkiye'de yayılmasını da
nitelikli yabancı filmlerin satın alınmasını engelleyen bir neden ola-
rak ileriye sürmektedirler. TV dolayısıyla seyirci yitiren sinemala-

rın gelirlerinin azalması yüksek fiyatlı nitelikli yabancı filmlerin satın alınmasını önlemektedir.

1) Diğer bazı film dışalımçıları yabancı filmlerin niteliğine göre sinema bileti fiyatlarının ayarlanmamasını da yabancı film dışılımını olumsuz yönde etkileyen bir neden olarak göstermektedirler. Gerçekten de nitelikli yabancı filmle niteliksiz yabancı film aynı ekonomik koşullarla Türkiye'ye getirilmekte ve gösterilmektedir.

i) Yine bazı film dışalımçıları, seks filmlerinin ve niteliksiz yabancı filmlerin sinemalarımızın gerçek seyircilerini gösterim salonlarından uzaklaştırdığını belirtmektedirler.

k) Yazar-yapımcı Vural Pakel'in 3-5 Nisan 1974 tarihinde İstanbul'da yapılan sinema simpozyumu'nda belirttiğine göre, Türkiye'de her onbeş sinemanın on tanesi yabancı film göstermektedir. Bu bir ülkenin kendi endüstrisini öldürmesi demektir. Çünkü binbir sıkıntı sırasında ve parasızlıktan kıvranılırken çekilen yerli filmler gösterim için boş sinema ararken, yüzlerce yabancı film Türkiye sinemalarını kolayca kaplamaktadır.

l) Yabancı filmler Türkiye'de çoğunlukla Türkçe seslendirilerek gösterilmekte ve bu gibi Türkçe seslendirilen yabancı filmlerden «dublaj» vergisi alınmamaktadır. Böyle bir vergiden elde edilen gelir, yine sinema alanı için kullanılmaktadır.

m) Türkiye için yabancı filmlerin dışılımını, yerli filmleri korumak için, kısıtlamak gerekir mi? Bu konuda bugüne değin hiç düşünülmemiştir.

Bugün Türkiye'de yabancı filmler «liberasyon»a dahil edilmişlerdir. Yani film dışalımçı, eğer parasal durumu uygunsa istediği sayıdaki listeden yabancı film çekebilir. Film dışalım politikası yerli filminden yana bir anlayışla saptanmadığı için, yerli film yapımcısının aleyhine olan durum her zaman kendini göstermiştir.

n) Devlet nitelikli yabancı filmlerin Türkiye'ye getirilmesini sağlamak için her hangi adım atmamıştır bugüne değin. Örneğin bu konuya bir katkıda bulunmak amacıyla sinematekler ve sinema kulüpleri gibi kültür kuruluşlarının Devletçe korunması hiç düşünülmemiştir. Oysa bu kuruluşlar kendi dar olanaklarına kıyasla pek çok nitelikli yabancı filmi Türkiye'ye getirerek gösterilmesi için didinmektedirler.

2) Çekilmemiş (ham) film alanı:

a) Yerli film yapımcılarının yüzde seksen beşinin salt yapımcılardan oluşması, dışalımçı bir topluluğun doğmasına yol açmıştır. Bu topluluk sinemamızda kimin, ne zaman, nasıl, kaç ve kiminle film yapacağını ve hangi bölgelere ve kaç satabileceğini çok iyi irdeleyen tecimsel bir topluluktur. Sözkonusu topluluk yasaların verdiği yetkilerle, ham filmi dışalımla getirmektedirler. Ne var ki, ham film dışalımını salt bu toplulukların elindedir. Ayrıca, genellikle kış aylarında ham filmin neden ucuz ve yaz aylarında da, yani film çekimine uygun mevsimde neden pahalı olduğu ilgililerin dikkatini bugüne değin çekmemiştir. Türkiye'deki ham film fiyatları bu şekilde inip çıkarken, aynı ham film fiyatları Türkiye dışında aynı şekilde değişmemektedir.

Böylece ham film Türkiye'de sinema çevrelerinde karaborsadan satılmaktadır. Çünkü kendi ham filmini dışalımla getiren yüzde onbeş kapital sahibi yapımcının dışında kalan yüzde seksenbeş doğrudan doğruya yapımcı, diyelim ki gerçek fiyatı 800 lira olan bir kutu ham filmi iki bin liraya almak zorunda kalmaktadır. Elbette son yıllarda bu fiyatlar ve aradaki fark da çok artmıştır.

b) Yukarıda çekilmiş yabancı filmlerin «liberasyon düzeni» ile satın alındığını belirtmiştik. Böylece parası olan dışalımçı istediği sayıdaki listeden yabancı filmi Türkiye'ye getirebilmektedir. Oysa ham filmler (ham negatif ve pozitif film) «kota» yoluyla dışardan getirilmektedir. Yani ham film, döviz oranına göre, hükümetin öngöreceği bir tahsis miktarı üzerinden izinle dışalım yoluna başvurularak getirilmektedir. Ham filmin bu şekilde kısıtlanması, karaborsacılığa giden yolu kolaylıkla açmaktadır.

c) Tüm bu tutarsızlıklardan ötürü dışarıya boşu boşuna döviz akıtılmaktadır.

V. Film Dışatımı ve Sorunları

1) Filmlerimizi Türkiye dışına satabilmek için Devlet bugüne değin filmcilerimize çeşitli kolaylıklar göstermiş değildir. Özellikle sansürün bazı filmlerimizle ilgili olarak «yurt dışına çıkarılamaz» gibi kararlar alması ve tecimsel amaçlı çıkışlarda görülen ağır mali ve gümrük işlemleri ve tecimsel olmayan çıkışlarda görülen daha başka ağır işlemler dolayısıyla filmlerimizin yurt dışındaki sinema-

lara, televizyonlara, kültür olaylarına, film pazarlarına, film haftalarına ve özel gösterilere ulaşması son derece zordur.

2) Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye’de bir sinema endüstrisinin kurulmamış oluşu, filmlerimizin teknik bakımlardan çeşitli yetersizlikler taşımasına (kötü kopya basımı, kötü ses vb.) ve bu nedenlerle de dış pazarlarda yer alamamasına neden olmaktadır.

3) Sinema alanımızda nitelikli ham madde de bulundurulmadığı ve yeterli film laboratuvarı olmadığı için, nitelikli negatif film basımı gerçekleştirilememekte ve gerek negatif film basımı, gerekse ses kuşaklarının hazırlanması için dışardan gelen film siparişlerindeki teknik ölçülere bir türlü uyulamamaktadır. Kısacası, dış ülkelerin teknik ölçülerini Türkiye’de tutturmak olanaksızdır.

Bu nedenle, dışarıya gönderilecek filmlerimiz çoğu kez renkli olarak değil, siyah-beyaz olarak basılmak zorunda kalmıştır. Siyah-beyaz kopyaların da teknik bakımdan nitelikli olduğunu söylemek bir hayli güçtür.

Bilindiği gibi, yurt dışındaki pek çok sinema, yasalara uygun olarak, gösterimde belli bir teknik ölçüyü tutturmak ve «seyircinin göz sağlığını bozmayacak» önlemlere sahip olmak zorundadır. Aynı şekilde de yabancı TV yöneticileri yayımlayacakları filmlerde sinemalarda gösterilecek filmlerden daha değişik teknik ölçüler aramakta ve özellikle de TV ses tekniğine uygun daha başka ölçülere uyulmasını istemektedirler.

Bizim sinemamızda bu teknik ölçüleri tutturmak olanaksız olduğu için, bazı filmlerimizin konuları dışarda beğenilmekle birlikte onları yabancı sinemalarda ve televizyonlarda göstermek olanaksızlaşmaktadır.

Bu konuda daha yeterli bilgi verebilmek, hem de sinemamız içindeki bazı teknik çalışmalardaki yetersizliklere ışık tutabilmek için Stepan Melikyan’ın «Yeni Türk Sineması» adlı derginin Kasım 1976 tarihli 5-6 numaralı sayısındaki yazısının bir bölümüne aşağıda yer verilmiştir.

Adı geçen yazar bir yabancı ülkede bulunan bir laboratuvarın kendisine renkli kopya bulması için verilen filmin negatifi ile ilgili raporunda şu maddelerin bulunduğunu açıklıyor:

- «1- Negatif, nitelik bakımından standartlara uygun değildir.
- 2- Negatif yıpranmış, yer yer yırtılmış ve çiziklerle doludur.
- 3- Perforasyonla (film üzerindeki delikler) birçok yerde kırılmış parçalanmıştır.
- 4- Parçalar birbirine eklenirken emülasyonun genişçe kazınması sonucu resimler bozulmuştur.
- 5- Yapıştırılan parçalarda genellikle yapıştırıcının gereksiz yere çok kullanılması sonucu, film boyunca resimler üzerine taşarak resimleri bozmuş ve şeridin kıvrılmasına yol açmıştır.
- 6- Negatifin kimi parçaları yeterince yapıştırıcı konulmaması sonucu, kopmuş ve yapıştırılmadan gönderilmiştir.
- 7- Bir parçada da resimler üzerine boydan boya seloteyp yapıştırılmıştır. Bu parçadan resim çıkması olanak dışıdır.
- 8- Negatifin hemen hemen tümü parmak izleri ve kirle doludur.

Acaba biz bu kuruluşa da yeniden film satma umudunda olabilir miyiz?

Bu eleştirileri değerlendirmek için sorunları daha yakından incelememiz gerekir. Sorunları iki bölüme ayırabiliriz:

— Teknik yetersizliklerle ilgili sorunlar.

— El işlerinde görülen sorumsuz davranışlar.

Teknik yetersizliklerle ilgili sorunlara daha aşağıda ayrıntıları ile değineceğiz.

Ama resimlerin üzerine bile gelişigüzel yapıştırıcı dökülmesine, ya da yeterince yapıştırıcı konulmamasına, resimlerin emülasyonunun kazınmasına, tüm negatifin parmak izleri ve kirle doldurulmasına, resimler üzerine seloteyp yapıştırılmasına, perforasyonlara ve negatife hiçbir özen göstermeksizin onları kıyarcasına yırtarak, kopararak, çizerek kullanılmasına ne demeli? Oysa ki söz konusu negatif ihraç edilmeden önce bir stüdyomuz tarafından «kontrol» edilmişti. Teknik yetersizlikleri bir an için kabul etsek bile, negatifi ve genellikle kopyalara karşı gösterilen bu sorumsuz ve bu saygısızca davranışları nasıl bağışlayabiliriz?

Teknik yetersizliğimize gelince, çoğu zaman teknik sorunlardan sorumlu yöneticilerimiz yıllardanberi hep teknik olanakların yetersizliğinden yakınıp dururlar. Acaba elimizdeki olanaklarla uluslarca kabul edilen standartlara uygun film çekip kopya basamaz mıyız? Yoksa bu durumun sorumlusu söylendiği gibi hep yapımcı mıdır?

Biz bu yargılara katılmadığımızı belirtmek isteriz. Kanımızca eldeki teknik olanaklarla uluslarca kabul edilen standartlara uygun bir yapıt meydana getirebileceğimiz gibi, kimi yapımcıların, özellikle dış ülkelere satmayı umdukları filmlere, daha büyük bir kazanç sağlamak amacı ile, bir ölçüde gerekli masraflardan kaçınmadan özel bir özen gösterdiklerini hepimiz biliyoruz.

Öyle ise neden doğru dürüst bir negatif, renkli bir kopya, uluslararası bir ses kuşağı meydana getiremiyor ve utanç verici, onur zedeleyici durumlara düşüyor, başı eğik bırakılıyor? Kanımızca sorunlara büyük sorumluluk duyguları ile yaklaşmamız, her zaman en iyisini yapmak çabası içinde olmamız gerekir ve bu sorumluluk duygusunu film çekiminin ta başından ele almak zorundayız.

Bu sorunlarla ilgili edindiğimiz bilgileri sıralayalım:

— Bir filmin negatifi aynı emülsiyondan olmalı.

— Fotoğraf direktörleri, labaratuvar yöneticilerinin suçlamalarından kurtulmaları için, ışıklandırmaya çok ama çok önem göstermeli; şu var olup da hemen hemen hiç kullanılmayan pozometreden alabildiğine yararlanmalıdırlar. Uluslararası kabul edilen standartlara uygun bir yapıt meydana getirebilmemizin ilk ve kaçınılmaz koşulu, ışıklandırmanın doğru olmasıdır. Yetersiz ve kusurlu bir ışıklandırma ile film çekmekten ne pahasına olursa olsun kaçınılmalıdır.

— Çekim yerinde ve süresinde çekilen negatifin deney banyoları ile denetlenmesinin yaygınlaştırılmasının, ne kadar yararlı olduğunu söylemeye gerek yok sanırız.

— Kanımızca, labaratuvarların her zaman aynı nitelikte bir banyoyu hazırlamaları çeşitli nedenlerle olanak dışı gibi görüldüğünden, negatifin tümünün aynı banyoda yıkatılmasında büyük yarar vardır.

4) Teknik sorunların dışında, filmlerimizin yurt dışındaki te- cimsel ve kültürel alanlarda değerlendirilebilmesi için yabancı film yarışmaları, pazarları, sinemaları, televizyonları, özel gösterileri vb. gibi yerlerin, Türk filmeilerine tanıtılması yapılmamış, onlar bu gibi yerlere filmlerini göndermelerini sağlamak için desteklenme- miştir.

5) Tüm bu gibi aksaklıklar sonucunda sinemamız sayesinde dışardan Türkiye'ye döviz getirmek mümkün olmamaktadır.

VI. Vergilendirmedeki Aksaklıklar

1) Belediye Gelirleri Kanununun eğlence resmi ile ilgili hü- kümleri-ki bunlar 1948 yılında yabancı filmlere karşı yerli filmle- ri korumak amacıyla oranları değiştirilmiştir- ilk bakışta Devlet'in sinema ile olumlu bir ilişki içine girdiğini gösterebilir. Ama bu uygulamanın kötü film yapımını desteklediği, dolayısıyla da kötü bir sonucun oluşmasına yol açtığı ortadadır. Çünkü yerli filmler için bilet ücretinin en fazla yüzde 25'inin ve yabancı filmler için en fazla yüzde 70'inin rüsumu tabi tutulması sonucunda, sinema- mızın diğer sorunları ortadan kaldırılmadığı için, sinemamızda bir canlanma görülmüş, ama çok sayıda yerli film yapılmış, nitelikli yerli film sayısı azalmış ve yabancı filmlerin de nitelikli olanları- nın değil, yüzde yüz tutulacağı sanılan değersiz örneklerinin Tür- kiye'ye getirilmesi yoluna gidilmiştir.

Bu nedenle, yerli filmleri koruyalım derken gerekseme duydu- ğumuz yabancı filmlerin değerli örneklerinin de Türkiye'ye girme- si engellenmemeli ve belediye rüsumu, yerli filmleri koruma açı- sından yeniden elden geçirilmelidir.

Bu uygulamanın yukarda üzerinde durulan sakıncalı duruma yol açmasının bir başka nedeni de rüsum ayarlamasında yerli film- yabancı film ayrımının yapılması, ama (ister yerli olsun, ister ya- bancı) nitelikli film-niteliksiz film ayrımının yapılmaması, iyi fil- min korunmamasıdır.

2) Daha önce şu noktayı belirtmiştik: Sinemamızın ekono- mik bunalımlar içinde kıvranmadığı dönemlerde film yapımcıları oldukça iyi gelirler elde ederlerken Türkiye'de bir sinema endüs- risinin kurulması için çalışılmamıştır. Bu alanda Devlet'in deste- ğini de görmedikleri ortadadır. Eğer Devlet film yapımcılarını bu

alandaki destekli olsaydı, sinema endüstrisini kurabilmeleri için stüdyo sahiplerinin vergi ertelenmesinden yararlanmalarını sağlayabilirdi. Sinema alanındaki vergi ertelemesinin yeni kurulacak olan sinema kurumunca ya da bir başka Devlet dairesince denetlenmesi de düşünülmelidir.

3) Amortisman oranlarında bir türlü olumlu bir düzenleme yapılamamıştır.

Film yapımının bir zamanlar son derece artmasının ve bunun sonucunda nitelikli film sayısının giderek azalmasının bir nedeni de amortisman sorunudur. Çünkü film yapımına ayrılan sermaye, yapım sırasında, eski gelirlerin vergisi olarak ödenme tehlikesiyle karşılaşmaktadır. Ya da mali yıl sonuna doğru ağır vergi borcu ile karşılaşacağını anlayan yapımcı, çok kısa zamanda çok sayıda film çevirerek gelir sağlamaya ve bu gelirle de vergilerini ödemeye çalışmaktadır. Bu gibi bir film çalışması da hem film sayısının gerekenden fazla artmasına hem de filmlerin niteliğinin düşmesine neden olmaktadır.

Amortisman oranlarının günümüzün koşullarına göre yeniden ayarlanmasının açtığı bu gibi sorunları ortadan yoketmek giderek güçleşmiştir.

«Amortisman sorunu» dışalım yoluyla getirtilen yabancı filmler için de geçerlidir.

4) Film dışalımını ile ilgili mevzuat yeterince açık olmadığı için yabancı filmlerin Türkiye içinde gösteriminde çift vergilendirme uygulanmaktadır. Buna neden gümrük mevzuatı ile mali mevzuatın uyumsuzluğudur.

Söyle ki: Gümrük ve Tekel Bakanlığı film gösterim bedelini mal bedeli saymakta ve belli bir oranda vergi almaktadır. Öte yanda, Maliye Bakanlığı da film gösterimi ile ilgili bir başka yorum getirerek ikinci bir vergi alma yoluna gitmektedir. Maliye Bakanlığı film gösteriminde «Telif Hakkı» konusunda bulunduğunu kabul etmektedir.

5) Türk Sineması ile ilgili tüm vergilendirme işleminin yeniden düzenlenmesi bir türlü sağlanamadığı için, çeşitli sorunların oluşması bir türlü önlenememektedir.

VII. Sinemamız İçinde Meslek Örgütlenmesi Olamamıştır

1- Sinemamız içinde emekçilerin ve işverenlerin karşılıklı sendikalaşması sağlıklı bir şekilde sağlanamamıştır.

2- Özellikle sinema emekçileri bir sendikada birleşmeyi, işsizlik, sağlık ve emeklilik gibi konularda sosyal güvenlik haklarını almayı, ücretleri yükseltmek için çaba göstermeyi ve toplu sözleşmeler yapabilecek bir düzeyi sağlayamamışlardır.

3- Son yıllarda sinema alanı içinde birdenbire beliren örgütlerin sayısı ise çok olduğu için, sinema çalışanları arasında birliğin ve beraberliğin sağlandığını söyleyebilmek oldukça zordur.

4- Bu nedenle sinema alanı içinde kesik kesik çalışan kişilerin sigorta ve emeklilik durumlarını yasa yapıcılarına anlatmak son derece zor olmuştur.

5- Sinema alanı içinde tam bir örgütlenmeye gidilmemiş oluşu, sinema emekçileri ile işverenlerini aynı çıkar çizgisinde gösteren ve bir örgütte toplayan aldatici çabaların da oluşmasına yol açmıştır.

6- Sinemamız içindeki örgütlenme çabaları, bir ikisinin dışında, günlük sorunların çözümünden, işverenle birkaç kuruşun pazarlığından ve geçici önlemler için yapılan çalışmalardan öteye gidememiştir.

7- Sinema alanı içindeki örgütler, emekçilerin ve sinemamızın gerçek çıkarlarına ulaşmak için Türk Sinemasının sosyo-ekonomik yapısını tüm ayrıntıları ile incelemeye yeterince fırsat bulamamışlardır. Bu nedenle de bugüne değin sinemamızın sorunları gerçekçilikle ele alınamamış, almak isteyenlere de fırsat verilmemiştir.

Oysa sinema içinde oluşturulacak yeterli bir meslek örgütü, sinemanın bir sanat oluşu ötesinde bir endüstri olduğunu ve bu nedenle sinemanın ekonomik yapısının da ele alınması gerektiğini ilgililere en başta anlatacak ve bu alanda çalışmaya yarayacak bilgi ile donatılmalıdır.

8- Sinemamız içinde belirli ve etkin bir örgüt henüz ortaya çıkamadığı için, bu alanda yıllardan beri çeşitli sıkıntılar içinde çalışan gerçek sinema emekçilerinin kimler olduğunu (yönetmenler, senaryo yazarları, kameramanlar, dekoratörler, ışıkçılar, set

işçileri, oyuncular, figüranlar, stüdyo ve laboratuvarında çalışanlar, film gösterme makinistleri, yer göstericiler vb.) bürokratik kesime bir türlü anlatamamışlar ve dolayısıyla da onların sosyal güvenlik konusundaki isteklerinin yerine getirilmesi sağlanamamıştır.

9- Bugüne değin sinemamız içinde kurulabilen örgütlerin diğer sanat dalları içinde kurulan örgütlerle çok sağlam bir dayanışmaya gitmesi de gerekir. Böyle bir dayanışmanın uzun bir süreden beri kurulmamış oluşu hem sinemamızın, hem de diğer sanat dallarının aleyhindedir.

VIII. Sosyal Güvenlik Sorunu

Yönetmen-Senaryo yazarı Vedat Türkali 3-5 Nisan 1974 tarihinde İstanbul'da İstanbul ve Ankara Sinematek Dernekleri'nin düzenlediği sinema simpozyumda şöyle demişti:

«Genellikle bütün sinema emekçilerinin durumu yürekler acıdır. Türk sinema sanatına bir ömür vermiş yaşlı başlı sanatçıların her türlü sosyal güvenlik (emeklilik, sigorta, hastalık zamanında kendilerinin ve ailelerinin bakımı ve ilaç sağlanması vb.) yoksun olmaları, ellerinde kalan ödenmemiş bonolarla, üç beş kuruş için yazıhane kapılarında dolaşmaları, atlatılmaları, en azından hakları olan saygının bile çoğu kez kendilerinden esirgenmesi yüz kızartıcıdır. Görünür görünmez binbir tehlikeyle dolu olan setlerde çalışanların hiçbir sosyal güvencesi yoktur. Yaralanan, elektrik akımına kapılıp kömür olan, sakatlanan işçi, yaralanmış, kömür olmuş, sakatlanmış olur.

«On yıl kadar önce kurulup çalışan Sine-İş, stüdyo işçilerine yoğun haklar sağlamış, fakat settekiler için hemen hiç birşey yapılmamıştır. Asıl çıkarları karşısında nasıl beceriksiz, pısrık olduğunu gördüğümüz prodüktörler, işçilerin hakları sözkonusu olunca direniş göstermişlerdir. Sinema işçilerinin sigortalanması konusunda çeşitli mahkemelerden çelişkili kararlar çıkmış, bu kararları Yargıtay da onaylamıştır. Sinema alanındaki kargaşamız hukuk alanına da sıçramış gibidir.

«Emekçilerin sigortalarının engellenmesi, Türk Sinemasına yapılan en büyük kötülüklerden biri olmaktadır. Sigorta haklarından yoksun bırakılan işçinin meslekte uzun süre kalması olanaksızdır. Setler, lümpen, yarı lümpen, geçici, becerikten yoksun, işçi

bilincine erişmemiş kişilerle doldurulmakta, böylece de uzmanlık isteyen sinema üreticiliğinin, emekçiliğinin niteliğine en büyük darbe vurulmaktadır.»

Kısacası, sosyal haklardan yoksun olan Türk sinemasının emekçileri yıllardan beri sömürülmektedir. Bu gibi kişilerin durumu bürokratik kesimde ele alındığı zaman da ilk akla gelen sinemamızın «yıldızları» olmaktadır. Oysa sinema emekçilerinin kim olduğu bugüne değin ilgililer tarafından çoktan öğrenilmiş olmaydı.

IX. Sinemamızın Sicili Yoktur:

1) Bugüne değin Türk sinemasında çevrilmiş olan filmlerin; bu filmlerin yapımcılarının, yönetmenlerinin, oyuncuların, senaryo yazarlarının ve diğer görevlilerinin adları, hangi filmlerde çalıştıkları vb. ayrıntılı olarak kayıt edilmemiştir. Gerçi bir iki sinema yazarı bu alanda yayınladıkları kitaplarında bu konuya gerçekten önem vermişler ve Türk Sineması için son derece değerli bir çalışma yapmışlardır. Fakat özellikle sinema tarihimiz bakımından sinema adamlarımızın ve filmlerimizin resmi bir sicili olduğunu söylemek olanaksızdır.

2) Böyle bir sicil olmadığı için filmlerde üst düzeyde görev almış olanların dışındaki çalışanların kimliklerini, bu alanda ne denli bir süreden beri çalıştıklarını, hangi film şirketlerinde görev yaptıklarını, kısacası sinemaya verdikleri yıllarının sayısını resmen saptamak mümkün olamamaktadır.

Bu sinema çalışanlarının resmi bir yerde kayıtlarının bulunmaması onlara sosyal güvenlik haklarının verilmesinde güçlükler yaratacaktır. Diyelim ki, bir set işçisinin 25 yıldır bu alana emeği var. Çeşitli film şirketlerinde çalışmış. Fakat her şirkette kaç yıldır çalıştığına değgin elinde bir belge yok. Her hangi bir sigorta kurumuna ya da resmi bir sinema kurumuna da kayıtlı değil. Şimdi bu işçi kendisine emeklilik hakkı tanıyacak olan yasa çıktığı zaman, 25 yıllık emeğini nasıl kanıtlayacak? Eskiden çalıştığı film şirketlerine gidip belge isteyerek mi? Bu şirketlerde de böyle kayıtlar bulunmadığı gibi, sinemamızın içindeki çeşitli ekonomik bunalımlardan ötürü bazı film şirketleri de çoktan kapanmışlardır. Sinemamız içinde gerek tarihsel bakımdan, gerekse çalışanların sosyal güvenlik haklarının verilmesi bakımından tam bir keşme-

keşliğe yol açan «sivil» konusunun daha fazla ihmal edilmemesi gerekir.

X. Televizyonun Rekabeti

Yukarıda ele alınan sorunlar yetmiyormuş gibi, sinemamızın önüne bir de televizyon çıkmıştır.

Pek çok filmci ve sinemacı sinemamız önüne çıkan televizyonu sorunların tek nedeni olarak görmüştür. Oysa TV, sinemamız önündeki tek sorun değildir ve olamaz. Ama TV gerçekten de çok kötü bir zamanda sinemamızın önüne çıktı ve ona büyük darbe indirdi. Çünkü o sırada sinemamız kendi içindeki sorunların hiç birine bir çözüm bulamamıştı. Üstelik Türkiye’de aynı yıllarda ekonomik dar boğazlara girmek üzereydi. Kısacası, Türk Sineması en hazırlıksız ve kötü bir dönemde televizyona yakalandı.

Türkiye’de TV sinemamızla ilgili ne gibi olumsuz davranışlara yol açtı?

1) TV herşeyden önce sinema üzerinde ekonomik bir etki yarattı, sinema salonlarının seyircileri azaldı.

2) TV özellikle yayım alanı genişlemeye başladıktan sonra sinemaya yardım elini uzatmadı, filmcilerle TV için film yapmaya yönelmedi. Daha sonra ise sinemamızın ancak bir bölümü ile ilişki kurarak o bölüm içindeki filmcilerle de sınırlı kalan bir işbirliğine gitti. Sonunda bu işbirliği de devam etmedi ya da edemedi.

3) Gerek Türk Sinemasını, gerekse dünya sinemasını tanıtıcı ve sevdirci bir sinema programının televizyonda sürekli olarak yapılması sağlanamadı.

4) Televizyon sinema filmlerinin yayımından önce bazen bir «açıklama»ya yer vermiştir. Bu açıklama, ne yazık ki, salt yabancı filmlerden önce yapılır. Yerli filmlerden önce yapılan bir açıklama ise hiç yoktur. Ayrıca, yabancı filmlerden önce yapılan açıklamalara pek «açıklama» demeye de kimsenin dili varmamaktadır. Çünkü bu açıklamalar son derece yalın, yetersiz ve bilgi vermekten uzaktır.

5) Sinemada tutulmamış kişiler genellikle TV Şov programlarında kötü sunuculuk örneklerini sergilemişler ve gerek onlar, gerekse bazı TV Şov programları Türk Sineması’nı alaya almışlar-

dır. TV yönetimi, sinemamızın bu şekilde küçük düşürülmesine neden olmuştur. Sinemamızın sorunlarını dile getiren ve sinemamıza ciddi bir anlayışla yaklaşan bazı TV programları da yapılmamış değildir. Fakat bunların sayısı hem beşi, altıyı geçmez, hem de «sinemamızda sansür» konusuyla ilgili en son program da TV yönetimi tarafından 29 Ekim 1977 tarihinde, sansür edilerek yasaklanmıştır.

6) Televizyonda film konusunda Türkiye'deki olumsuz uygulama durumu nedir?

Televizyon, sinema seyircimiz üzerinde olumsuz etkiler de yaratmaktadır. Televizyonumuz yayımlarını uzattıkça program yapım olanaklarını ve kaynaklarını geliştirmeye hiçbir dönemde önem vermedi. Bu durumla bugün de karşılaştığımız bir gerçektir. Böylece çeşitli filmlere TV yayımlarında olan gereksinme gerekenden çok daha fazla artıyor. Oysa TRT Televizyonu'nun film politikası elde olan ve olmayan nedenlerden ötürü olumlu bir düzeye de gelememiştir. Bu nedenle de niteliksiz filmlerin çok rahat bir şekilde televizyona dolduğunu görüyoruz.

Yayımlar uzatılmadan önce, TV kendi program olanaklarını arttırmalı ve yeterli bir film politikasını saptamadan önce de yayımlarını çeşitli filmlerle doldurma zorunluğundan kendini kurtarmalıydı.

TV-Sinema ilişkilerini incelerken, TV seyircilerinin yalnız büyüklerden oluşmadığını da düşünmek zorundayız. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar çocukların sinemadan çok daha fazla TV izlediklerini ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde de durumun aynı olduğunu rahatlıkla ileriye sürebiliriz. Burada unutulmaması gereken bir başka nokta da çocukların televizyonda yalnız çocuk programlarını değil, diğer programları ve özellikle filmleri de izledikleridir. Ustelik çocuklar okuma yazma öğrenmeden önce de TV izlemeye başlarlar. İşte bu gerçekler dolayısıyla da TV film seçicilerine büyük sorumluluklar düşüyor. Fakat her filmi çocuklar da izleyecekler diye bazı gereksiz kısıtlayıcı yollara başvurarak özellikle konulu filmlerin TV için seçimini zorlaştırmak da doğru yol sayılmaz. Fakat tüm bu noktaları da göz önünde bulundurarak TRT Televizyonu'nun her çeşit film yayımlama politikasını yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir.

7) Seyircinin TRT Televizyonu'nda gösterilen sinema filmleri ile ilgili yakınmaları da ortada daha başka sorunların olduğunu göstermektedir.

1971-1974 arasındaki, çeşitli gazetelerden, konuşmalardan ve televizyona yapılan başvurmalardan seyircinin televizyonda gösterilen sinema filmlerinden yakındığı noktaları şöyle derleyip toparlayabiliriz:

«Televizyonda Sinema'da yer alan filmler gerek konu, gerekse kopya bakımından eskidir. Gösterilen Türk filmleri sinemamızın olumlu örnekleri arasında değil, artık devrini tamamlamış yapıtlardan seçilmektedir. Yabancı filmler arasındaki örnekler de aynı durumdadır. Türk filmlerinin yetersizliği, seyirciyi sinemamızdan soğutabilecek niteliktedir. Filmlerin çoğu TV yayımlarını doldurmak için seçilmiş izlenimini veriyor. Konular genellikle çok eski ve ilginç değil. Çekim tekniği çok kötü. Bu denli kötü filmleri artık sinemalarda bile görmüyoruz. Filmlerin sonu genellikle kopuyor ve filmler birdenbire, hiç beklenmedik bir zamanda bitiyor. Filmler ayrıca kopuk kopuk, bazı sahneler aradan çıkarılmış olarak gösteriliyor. Sinema filmlerinin seçiminden ucuzluğun başlıca rolü oynadığı anlaşılıyor. Böyle sudan konularla boşu boşuna insanı oyalıyorlar. Seks sahneleri çok fazla, çocuklarla birlikte izlemek insana zor geliyor. Sinema filmleri çok geç saatlere dek yayınlanıyor, böylece hem insan uykusuz kalıyor, hem de çocuklar ders çalışmıyorlar.»

8) Sinema filmlerinin seçimi de yetersizdir.

TRT'deki filmleri bir film komisyonu ya da kurulu seçer. Televizyonumuzun başlangıç döneminde bu kurulun önüne pek çok engelin çıktığı ya da bu kurulun çalışması elde olmayan pek çok güçlükle karşılaştığı düşünülse bile, TRT'nin sinema filmleri konusunda son derece fazla kusuru olduğu ortadadır. Bunlar kısaca aşağıda sıralanmıştır.

a) TRT yalnız sinema filmleri seçimi için bir kurul kurmuş, televizyonda gösterilecek diğer filmlerin seçimini genellikle bir tek kişinin beğenisine, görüşüne, bilgisine, görgüsüne ve film anlayışına bırakmıştır. Bu nedenle televizyondaki sinema filmleri üzerinde yeterli ya da yetersiz çalışmalar yapılmasına karşın, TV filmciliğinin son derece önemli bir bölümünü oluşturan öteki film türle-

ri konusunda hiç bir adım atılmamıştır. Özellikle belgesel filmlerin seçimi üzerinde hiç durulmamıştır. Öte yanda televizyonumuzun yayımlarının büyük bir çoğunluğunu geniş çapta kaplamış olan ve genellikle niteliksizliğin belirli örnekleri arasında yer alan dizi filmleri ise TRT Televizyonu için bir tek kişi seçmiştir.

b) Televizyonda gösterilen sinema filmlerinin sayısı, söz konusu film kurulunun önünde bulunan ve çözümü hemen mümkün olmayan sorunların yol açtığı olanaksızlıklara göre çok yüksekti. Dolayısıyla film kurulu eldeki olanaklara dayanarak yeterli film seçimi yapamamaktaydı ve «Televizyonda Sinema» saatini doldurmak için zorlanmaktaydı. Bu nedenle en azından haftada 3 film yerine, salt bir film gösterme yoluna başvurulabilirdi.

c) Söz konusu film kurulu TRT yayım ilkelerini gözeterek sinema filmi seçmeye gayret etmiş, ama öte yanda niteliğe önem vermekten uzak kalmıştır. Hatta bazı filmlerdeki sahnelerden ötürü TRT yayım ilkelerinin bile gözetilemediği anlaşılmaktadır. Bu sahneler şiddet olaylarını, küfür ve argo ile yapılan konuşmaları, seks, pavyon hayatını, sadizmi, serseriliği, boş vermişliği ve korkutucu görüntüleri kapsamaktaydı. Ayrıca bu gibi filmlerin özellikle tatil günleri için seçilmesi, seyircinin ve çocukların TV alıcıların başına toplandıkları yayım saatleri bakımından çok daha ters tepkiler yaratmaktadır.

d) Film kurullarında bulunan TRT yetkililerinin yetenekleri herhalde tartışılmaz. Fakat bu gibi kurullarda sinema tarihini, sanatını ve film kaynaklarını bilen ve belki de TRT dışında olan uzmanların bulunması da gerekmektedir. Bu eksiklik sinema filmlerinin seçiminde daima kendisini göstermektedir.

e) Bu kurul daima kendine önerilen filmlerin değerlendirilmesi üzerinde durmuştur. Kendisi film pazarları, şirketleri, arşivleri, sinematekler ve benzeri kaynaklar üzerinde araştırma yapmaya önem vermemiştir. Belki bu konuda TRT kendisine arz edilmiş bir piyasanın bulunmadığını ileriye sürüp, Türkiye'deki ve dışardaki film pazarlarının yarattığı çeşitli güçlükleri sıralayabilir. Fakat buna karşılık, Türkiye'deki film piyasasının da söyleyecek pek çok sözü olabilir. Bu noktanın aydınlığa kavuşturulması belki TRT ile film piyasası arasındaki pürüzlerin ortaya çıkmasına ve sonra da çözümlenmesine yol açacaktır.

TRT film kurulunun dış film pazarları konusundaki araştırmalarına gelince, bu alanda da TRT'nin pek fazla bir çaba gösterdiğini sanmıyoruz. Bu alanda da TRT dışardan kendine yapılan film önerilerini elinden geldiği değin değerlendirmekle yetinmiş, dış film kaynaklarını kendi olanakları ile yeterince ve sinema tarihi ve sanatı bilgisine dayanarak araştırmaya hiç önem vermemiştir.

f) TRT Film Kurulunun, elde olmayan nedenler sonucunda karşılaştığı sorunlardan dolayı Türkiye'de bulunan yabancı sinema filmleri, bu filmlerin Türkiye'deki temsilcilerinden kiralayarak gösterdiği de sanılmaktadır. Gerçi bu seçim şekli filmlerin niteliğini doğrudan doğruya etkilemez. Fakat filmin gerçek sahibi olan yabancı şirketlerin müsaadesi olmadan bu filmlerin Türk televizyonunda gösterilmesi ve filmin gerçek sahiplerine telif hakkı ödenmemesi, çeşitli hukuksal sorunlar yaratarak, hiç olmazsa bir süre için, bu şirketlerin elindeki nitelikli filmlerden bizi yoksun bırakmıştır. Ülkemizde Türkçe seslendirilen yabancı sinema filmlerinin Türkiye'deki temsilcileri olan yerli firmaların bu filmlerin televizyonda gösterilmesinden doğacak sakıncaları yüklenecilerine değgin taahhütname vermeleri, durumun yasal yollarla bir çözüme ulaşmasını sağlıyor muydu? Kesinlikle hayır. (Son yıllarda bu duruma belli ölçüde çözüm getirildiği söylenebilir.)

g) Film Kurulunun özellikle ulusal bayram günleri için seçtiği filmler, ayrıcalıksız, Türk sinemasının kötü örneklerinden meydana gelmiştir. Bu seçim salt ulusal günlere ters düşmekle kalmamış, aynı zamanda da TV seyircisinin sayıca fazla olabileceği ulusal tatil günlerinde, ulusal bayramların anlam ve önemine de hiç uymamıştır.

h) Bazı sinema filmlerinin çeşitli sahneleri ya da en son sahneleri çıkarıldıktan sonra televizyondaki yayımlarında yer almalarına izin verilmiştir. Bu işlemin film kurulu tarafından mı, yoksa bir başka kurulca mı yapıldığını bilemeyiz. Fakat elbette doğal koşullar altında, filmi nsahibi ile yapılan anlaşmalara uygun olarak bazı sahneler, yayım ilkelerine uymadığı ya da filmin yayın süresini kısaltmak için, çıkarılabilir. Fakat böyle bir işleme baş vururken, seyirciyi de düşünmek ve filmin öyküsünün seyirci tarafından rahatça izlenebilmesini zedelememek gerekir.

Şubat 1972'de «Televizyondaki Sinema»da gösterilen «Dehşet Yolcuları» adlı filmin ölümle biten son sahnesi kesilmiş ve filmin

kahramanı Yves Montand'ın yaşadığını gösteren sondan bir önceki sahneyle «Dehşet Yolcuları» bitmiştir. Böylece filmin öyküsüne ters düşen «mutlu son» Dehşet Yolcuları için TRT Televizyonu tarafından seçilmiştir. Hiçbir özür kabul etmeyen bu gibi davranışların artık son bulduğunu umuyoruz.

9) Film Seçiminde TRT'nin önlemesine olanak bulunmayan aksaklıkların da kötü etkileri olmaktadır.

a) Sansür sorunu. Bu sorunun Türk sineması açısından çözümlenmesi, TRT'nin sinema filmi gösterme olanaklarını da geliştirecektir.

b) Yerli ve yabancı filmlerin seslendirilmesindeki aksaklıklar. Genellikle tüm yerli ve yabancı filmlerde sesler kötü olup, karakterlerin tipine uymamaktaydı. Bazı filmlerde tatsız ve gereksiz konuşmalara yer veriliyordu. Çok eski filmlerde dil de çok eski olup, genç seyirciler tarafından anlaşılammamaktaydı. Yabancı filmlerin seslendirilişinden anlaşıldığına göre bu konuşmaların metinleri Türkçeye yanlış çevrilmektedir.

Özellikle yabancı filmlerin seslendirilmesinde başvurulabilecek bazı yollarla bu sorunu kısmen TRT, kısmen de film sahipleri çözümlenebilirlerdi. Sözcüğü, yabancı filmlerin seslendirilmesindeki en büyük kusurlardan biri de dip müziğinin konuşma başlayınca kesilmesi ve konuşma bitince de birdenbire başlamasıdır. Bu gibi durumlar yabancı filmlerle birlikte «uluslararası ses kuşağı»nın da satın alınmamasından ötürü oluşmaktadır. Bu ses kuşağının üzerinde filmdeki konuşmaların dışında tüm ses efektleri ve arka müzikleri bulunur. Film kendi oyuncularımızla seslendirilirken de bu ses kuşağı üzerindeki müzik ve ses efektleri hiç kesintisiz ve gereken şekillerde filmin Türkçeleştirilen kopyası üzerine saptanır. Gerçi bazı eski yabancı filmlerin «uluslararası ses kuşağı» yoktur. Fakat özellikle son 15,20 yıl içinde çekilen yabancı filmlerin «uluslararası ses kuşaklarının» olmaması düşünülemez. Ne var ki bunlar pahalıdır, ama gereklidir. Nitekim televizyonda Eylül 1974'den sonra gösterilmekte olan dizi filmlerin seslendirilmelerinde bu «uluslararası ses kuşakları» ile müzik ve efektler Türkçe seslerle ve konuşmalarla birlikte kusursuz denecek bir biçimde birleştirilerek seyircinin önüne çıkılmıştır.

Eylül 1974'e dek TRT hiç sinema filmi seslendirme yoluna gitmediği ve bu gibi filmleri (yerli ve yabancı) hep dışardan aldığı

için, sinema filmlerinde «uluslararası ses kuşağı»nın bulunmamasından acaba yalnız film sahipleri ve dışalımclar mı sorumluydu? Eğer böyle ise onların da niçin «uluslararası ses kuşağı» kullanmadıklarını belki öğrenmemiz mümkün olabilirdi. Çünkü bu konuda kendilerinin de haklı nedenler ileriye sürebilecekleri düşünülebilir. Ne var ki yabancı filmlerde «uluslararası ses kuşağı»nın kullanılması salt TV yayınları için değil, aynı filmlerin sinemalarda gösterilmesi işleminde de zorunludur.

c) Filmlerde alt yazı kullanılması ya da kullanılmamasının da sakıncaları var.

TRT Televizyonu yayımlarında göstereceği bazı sinema filmlerinin özgün sesini bozmamak için salt alt yazı kullanabilir. Böylece yabancı filmleri olduğu gibi, hiç seslendirmeden ve masraf yapmadan göstermek mümkündür. Televizyonda gösterilen filmlere alt yazı konmak istediği zaman, bu yazılar filmin üzerine basılmaz. Elektronik bir aygıt yazıları gerektiği zaman, yayım sırasında, filmlerin üzerine bindirir, «süper-empoze» eder. Kısacası, gerekli aygıt satın alındığı taktirde, bu işlem TV için hem kolaydır, hem de ucuz. Üstelik hemen gelen yabancı filmleri yayıma çıkarmak olanağı da vardır. Fakat Türk televizyonunun seyircisi sinema filmlerinde alt yazıdan hoşlanmamaktadır. Bunun nedenleri arasında okuma yazma bilgisinin henüz gelişmemiş oluşu belki de birinci nedendir. Alt yazı ile televizyonda yayımlanan sinema filmlerinin seyircinin büyük protestosu ile karşılaşması, televizyondaki seslendirme tekniğine önem verilmesi gerektiğini özellikle ortaya çıkarmıştır.

d) Yukarda çeşitli nedenlerle televizyonda gösterilecek filmlerin kopyaları çıkarılırken banyoda özel teknik ölçülerin uygulanması gerektiğini belirtmiştik. Böylece filmdeki gri koyuluk derecelerinin, gri renk tonlarının mümkün olduğu değin televizyonun elektronik yayım aygıtlarına uygun bir duruma getirilmesi mümkün olacaktır. Türkiye’de televizyonda gösterilen film kopyaları özel banyolarla basılmamaktadır. Biz bu konuyu burada «TRT Televizyonu’nun elinde olmayan aksaklıkları» incelerken ele almaktayız ama, bu gibi kopyaların yapılmamasının nedenlerini aydınlığa çıkarmakta ve konunun bir çözüme ulaşması için en kısa zamanda ilgililerin ölçüt almasında büyük yararlar olabilirdi. Çünkü özel kopyaları çıkarılmadan yayımlanan filmlerin bazı sahne-

lerini karanlıktan ya da çok aydınlıktan ötürü seçemeyen seyircilerin haklı yakınmasının ivedilikle önlenmesi gerekmektedir.

10) Sinema filmlerinin gösterilmesinde ortaya çıkan bazı yayıncılık hataları.

a) Filmlerde oynayan sanatçıların adları bazen yanlış tanıtılıyor. Oyunculardan başkaları genellikle hiç tanıtılmıyor.

b) Sinema filmleri genellikle geç saatlere dek sürüyor.

c) Özellikle yaz aylarında, fakat yılın diğer mevsimlerde de bazı filmlerin yinelenmesi kötü etkiler yaratıyordu.

d) Yeni ve nitelikli filmlerin gösterileceği ve ilgili film kuruluşları ile iş birliğine gidileceği TV yayımlarında açıklanmasına karşın, bu sözlerin tutulmadığını gördük. Bu nokta da bize «Televizyonda Sinema» saatinin iyi planlanmadığını ve rastgele uygulanan bir anlayışla yürütüldüğünü gösterdi.

11) TRT-Film Şirketleri ve kuruluşları arasındaki ilişkiler de yeterli olmamıştır.

Bu konuda da TRT temsilcileri ile film şirketlerinin ve kuruluşlarının temsilcileri çok daha yeterli ve geniş bilgi verebilirler. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi sinemanın televizyonu bir düşman olarak görmemesi ve TRT'nin de film piyasası ile olumlu ilişkiler kurduğu takdirde, bu düzeni sürekliliği bozmadan yürütmesi gerekmektedir. Her iki tarafın da çeşitli güçlüklerle karşılaştığı kesindir. Bu güçlükler karşın her iki tarafı memnun edebilecek yolların bulunabileceği de ortadadır.

Bu konuda atılması gereken adımlar arasında herhalde aşağıdaki noktalar bulunmalıdır:

a) Kaç yıllık filmlerin televizyonda gösterileceğinin kesinlikle saptanması.

b) Film piyasasını temsil eden tüm kuruluşlarla TRT'nin anlayışlı ve kesin bir işbirliğine gitmesi.

c) Türk sinemasının ve yabancı sinemanın kötü örneklerinin televizyondan gösterilmesinin kesinlikle sağlanması.

d) Çıkarılması düşünülen sinema yasasında televizyon-sinema ilişkilerini belirli bir düzene sokacak ve her iki tarafın da çıkarlarını gözetecek maddelerin gözönünde tutulması.

12) TRT'nin dizi filmler konusundaki tutumu da sinema ve sinema seyircisi üzerinde kötü etkiler yaratıyor.

Elde olan ya da olmayan nedenlerden ötürü «Televizyonda Sinema» sorununa tutarlı bir çözüm yolu getirilmeden önce, TRT Televizyonu'nun yabancı film dizilerine gerekenden fazla önem verdiği ve bir ikisinin dışında bir sürü niteliksiz dizi filmle yayımlarını doldurduğu ortadadır. Bu dizi filmlerin niteliksizliği seyircinin beğenisi üzerinde hiç de olumlu etkiler yapmamaktadır. Kendi program olanaklarını geliştireceği yerde, bu dizi filmlerin giderek arttırılmasının yalnız sinema açısından ve seyirci bakımından değil, televizyonun maddesel durumu bakımından da bazı sorunlar yarattığı ortadadır. Bu durum Eylül 1974'den sonra da sürüp gitmiştir. Eylül 1974'den sonra aynı alanda atılan tek olumlu adım, bazı yabancı klasik romanlardan dış TV örgütleri tarafından yapılan film dizilerinin ve siyasal içerikli yabancı belgesellerin televizyonda gösterilmesidir.

13) Televizyonumuzdaki kısa metrajlı filmlerle ilgili tutarsızlıklar sinemamızın gelişmesini önleyen nedenler arasında yer almaktadır.

Özellikle belgesel film bakımından TRT Televizyonu'nun hiçbir çaba göstermediğini rahatlıkla ileriye sürebiliriz. Oysa son yıllarda gerek maddesel olanaklar ve eleman ve gerekse mali olanaklar bakımlarından Türkiye'de belgesel ve diğer kısa metrajlı film türlerini yapacak, yaptıracak ve sunacak tek kuruluş durumuna salt TRT Televizyonu gelmiştir.

Kısa metrajlı film alanında profesyonel filmcilere ve amatörler olanağı verebilecek, bu gibi filmcileri destekleyecek ve onların çeşitli olumlu örneklerine yayımlarında yer ayırarak büyük halk kitlelerini etkileyebilecek tek kuruluş da yine TRT'dir. Bu gibi çabalara girmemesi ya da söz konusu girişimlere girmek isteyen kendi elemanlarına yeşil ışık yakmayı reddedişi TRT'nin en olumsuz yönlerinden biri olmuştur.

Kısa metrajlı film yapım merkezi bugüne dek TRT Televizyonu içinde kurulmamıştır. Ama her zaman kurulabilecek bir «TV FİLM YAPIM BÖLÜMÜ» ile ve dışarıya sipariş verilerek televizyonun desteklenmesi, Türkiye içinde (TRT'nin bile dışında) çeşitli kimseleri ve kuruluşları da hareket getirecek ve en önemlisi halkı da bu alanda film istmeye yöneltecektir.

Hazırlanması düşünölen sinema yasası içinde bu alanda TRT'yi ve diğer ilgili kuruluşları kısa metrajlı film yapımına yöneltecek maddelerin bulunması son derece yararlı olacaktır.

Bu konuda son olarak denilebilir ki, bugüne dek TRT Televizyonu'nun sinema filmleri konusunda eksik, yanlış ve yetersiz de olsa az çok bir görüşü oluşmuştur. Aynı noktayı haber filmleri, programlar içine giren çok kısa filmler için de söyleyebiliriz. Son derece tutarsız ve yanlış da olsa TRT'nin dizi filmler konusunda da bir şeyler yapmak istediğini ileriye sürebiliriz. Bu dizi filmlerle hiç olmazsa, kendi yapamadığı programların yayın saatlerini geliğigüzel bir şekilde doldurmaya çalışmıştır. Fakat aynı TRT'nin başta belgesel filmcilik olmak üzere tüm kısa filmler konusunda hiçbir görüşü, hiçbir anlayışı, hiçbir tutumu olamamıştır bugüne değin.

Eylöl 1974'den sonra:

Eylöl 1974'den sonra TRT Televizyonu'nda gösterilen sinema filmleri ise TRT'ye yapılan film önerilerine dayanılarak değil, TRT'nin film şirketlerine yaptığı önerilere dayanılarak seçilmeye başlandı. Yani istediği filmlerin listesini TRT yapıyor ve o filmleri film şirketlerinden istiyordu. Böylece istemesini bilen TRT, eskisine kıyasla daha nitelikli sinema filmleri yayımlamaya başladı. Fakat bu filmler Türk seyircisinin toplumsal gereksemesini karşılamaktan yine de çok uzaktı.

Ayrıca yine parasal nedenler, her istenilen filmin bulunamaması, istenilen filmle birlikte diğer bazı filmlerin de gösterilmesini şart koşan film şirketleri ve eskiden beri sürüp gelen diğer elde olmayan nedenler yine de bazı aksaklıklar yaratmıştır.

Bu arada sinema filmlerinin TV için arada sırada da olsa kopyalarının çıkarıldığına ve «Uluslararası ses kuşağı»nın kullanılarak Türkçeleştirildiğine de tanıklık ettik. Her iki yola başvurulduğu zaman televizyonumuzda izlediğimiz sinema filmlerinin yayımında teknik bakımdan da olumlu adımlar atıldığını kabul etmeliyiz.

14) TRT Televizyonu'nda gösterilen yerli sinema filmlerine ödenen ücret genellikle azdır.

15) Bu ücret hepten filmin sahibi olan yapımcıya ödenmiş, TRT Televizyonu yayımladığı sinema filmlerinin yapımında görev almış olan emekçilerine bugüne değin her hangi bir ücret ödemişmiştir.

16) Çıkarılması düşünülen sinema yasalarının tasarıları sinemamızın TV karşısında ezilmesini önleyici hiçbir önlemi kapsamamaktadır.

17) TRT Yönetim Kurulunda sinema alanından hiçbir temsilcinin ya da emekçinin bulunmaması, TRT içinde sinema konularının olumlu bir anlayışla ele alınmamasına yol açmaktadır.

Sinema-TV ilişkilerini böylece sıraladıktan sonra şu soruyu sorabiliriz:

Televizyonun rekabeti karşısında sinema yurt dışında bugüne dek ne yapmıştır? Sinemanın başvurduğu bu yollardan hangisi bugün Türkiye’de geçerli olabilir? Aşağıda dünya sinemasında bugüne dek başvurulan yolların en önemlileri kısaca sıralanmış bulunuyor. Yalnız burada bu yolların hangisinin Türkiye’de de geçerli olabileceğini belirtmeye gayret edecek değiliz. Çünkü bu gibi noktaların ayrıntılı bir araştırmadan ya da yeterli bir sanıdan sonra üzerinde durulmasının gerektiği kesindir. Biz kesin olarak bir tek noktayı belirtmekle yetinebiliriz. Daha önce de söylediğimiz gibi, TV Türkiye’de sinemayı tehdit eden tek rakip olmasa bile, en güçlü bir etkidir. Ve televizyonun sinemayı tehdidi giderek artacaktır. O halde sinemamızın çok kısa sürede derlenip toparlanması, kendi içindeki sorunlara çözüm yolları bulurken, TV ile ilişkilerinde de yeni adımlar atması gerekmektedir. Bu yeni adımlar arasında aşağıda belirteceğimiz noktalar bulunabilir mi? Sinema ilgileri durumu daha iyi değerlendirebilirler.

Filmciler TV ile başa çıkabilmek için ne gibi yollara başvurular?

1) Televizyona dizi filmler hazırladılar.

2) Televizyona belgesel filmler, çizgi filmleri, kukla filmleri, mizah filmleri, çocuk filmleri, eğitim filmleri vb. hazırladılar. Bu gibi filmlere televizyonların, uzun yayım sürelerinden ötürü daima gereksemeleri vardı.

3) Televizyonda yer almayan, fakat televizyonun yayım ilkelere uygun yeni filmler hazırladılar. Bunların arasında güldürüler, kısa piyesler, çok değişik ve büyük şov programları başlıca yeri kapsamaktadır.

(Film şirketlerinin TV yönetimleri ile kurabilecekleri ilişkiler elbette yukardaki üç maddede belirtilen TV filmlerinin yapımında ve siparişinde büyük rol oynar.)

4) Daha sonra filmciler televizyonda gösterilmesine olanak olmayan çok uzun metrajlı filmlerle halkı sinemaya çekmeye çalıştılar. Böylece, üç dört saat süren ve küçük ekran yerine ancak çok büyük perdelerde izlenebilecek üstün yapımlar ortaya çıktı. Bu gibi filmlerde binlerce figüran, geniş ve derin görüntüler vb. kullanıldı.

5) Televizyonun küçük ekranı ile rekabet edebilmek için sinema perdesi alabildiğine genişledi. Bunun sonucunda Sinerama, Sinemaskop ve diğer teknik yeniliklerle büyük perdeler için uygun filmler çevrilmeye başlandı.

6) Bu arada renkli TV henüz gelişmemiş olduğu ve gelişse bile geri bıraktırmış ülkelerde uzun yıllar renkli TV kurulamaya-çağı için tüm sinema filmleri renkli çevrilmeye başlandı.

7) Sinema seyircisinin büyük bir ilgi göstereceği düşüncesiyle, 3 buutlu film çekimine önem verildi. Seyirci bu filmleri sinema salonunda izlemek için polaroid gözlük takmak zorundaydı. Fakat bu yöntem tutulmadı.

8) Sinemada hiç işlenmemiş konularla film yapımına önem verildi. Çin filmleri bu nedenle ortaya çıktı.

9) Çok nitelikli konuların çok nitelikli bir anlayışla ve büyük isim yapmış sanatçılarla çevrilmesi yoluna gidildi.

10) Halkın beyaz perdede tuttuğu sanatçıların TV filmlerinde ve piyeslerinde rol almaları yasaklandı.

11) Bu gibi sanatçıların arada sırada televizyon programlarında «konut sanatçı» olarak görünmesi için çeşitli yollar arandı ve bulundu.

12) Aynı zamanda da yeni filmlerin televizyonda gösterilmesi önlendi. Ancak belli bir süre önce çekilmiş sinema filmlerinin televizyona çıkmasına izin verildi.

13) Bazı film şirketleri TV reklamcılığına başladı.

14) Film yapımında kullanılan aygıtlar geliştirildi. (Bu nokta üzerinde Türkiye'de önemle durulabilir. Sinema için film yapanların film çekiminde, stüdyoda, ışıklandırmada, banyoda, kurguda sesli çekimde ve seslendirmede kullandıkları aygıtları yenilemeleri TV rekabeti karşısında en olumlu yollardan biri olabilir. Çünkü bu alandaki yetersizliklerin seyirciyi uzun bir süreden beri rahatsız ettiği bir gerçektir. Fakat bu aşamanın ekonomik olanaklarla yapılabileceği de bir gerçektir.

15) Televizyonun rekabeti karşısında filmciler uç buutlu sesi de filmlerine eklediler. Bu yeni yöntem seyircinin hoşuna gitti. (Bu nokta da Türk filmcileri için üzerinde durulması gereken bir başka noktayı anımsatmaktadır. Bazı sahneleri artık sesli çekmeye yönelmek ve seslendirmeyi de yeni aygıtlarla yapmak... Çünkü özellikle TV piyeslerinde seyirci televizyonun tertemiz sesine ve canlı yayımda anında yayımlandığı ya da görüntü bantı üzerine saptandığı için kusursuz dudak eşleşmesine belki de pek farkında olmadan alışmaktadır. Aynı mükemmelliği sinemaya gittiği zaman yalnız görüntüde değil, filmin sesinde de arayacağı kesindir. Herhalde Türkiye'de film yapımında teknik yeniliklere başvurulması ve seslendirmenin de yine teknik yönden geliştirilmesi, TV ile olan rekabet bakımından son derece önemlidir.)

16) Aynı şekilde de sinema salonları gösterici ses bilimi (akustik), hoparlör, rahat koltuk, havalandırma vb. bakımlardan da daha olgun bir duruma getirilmiştir. Sinema salonları küçülmüş, daha çekici ve göze hoş gelen biçimlerde yapılmıştır (Bu noktanın Türkiye'de başlangıçta, hiç olmazsa gösterici ve hoparlör bakımlarından ele alınması, TV ile rekabet bakımından önemli bir rol oynar.)

17) Pek çok ülkede filmlerin hangi sinemalarda gösterildiği, TV reklamlarında halka duyurulmaktadır.

18) Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki otomobil sahiplerinin çoğunlukta olduğu düşünülerek, otomobilden inmeden film izleme olanağını veren ve İngilizce adına «Drive-in» denilen açık hava sinemaları yapıldı.

19) Bazı film şirketleri ilk önce televizyonda gösterilmek üzere sinema filmleri hazırlamayı denediler.

20) Filmciler film arşivlerini satın alarak televizyon için tarihsel değer taşıyan filmlerle belgesel TV programları hazırlayıp TV yönetimlerine sattılar.

21) Sinema salonlarını kiralayan büyük şirketler, büyük boks karşılaşmalarının anında televizyondan gösterilmesini engelleyip kapalı devre TV kabloları ile bu sinema salonlarına verilmesini ve görüntünün de son derece büyük perdeye yansıtılmasını sağladılar ve sinema salonlarını yeni bir şekilde değerlendirerek televizyonla rekabete çalıştılar ve bunda başarıya da ulaştılar.

22) Çeşitli bilimsel araştırmalarla sinemaya en çok gidenlerin gençler olduğunu öğrenince, gençleri ilgilendiren ve onların sevdiği konuları filme almaya başladılar. «Aşk Hikayesi» adlı film böylece, uzun bir araştırmadan sonra ortaya çıktı.

23) Bu arada pek çok ülkede televizyona alışan halk az da olsa değişiklik olsun diye sinemaya ve diğer yerlere gitmeye başladı. Bu gibi kimseleri sinemaya çekmek için de yeni ve nitelikli konuların seçilmesine çalışıldı.

24) Genellikle TV filmlerinde hiç yer verilmeyen ya da çok az yer verilen seks konusu filmciler tarafından sömürülmeye başlandı ve «seks filmleri» diye tanınan türle televizyonun pek çok seyircisini sinemaya çekmeye çalışıldı. Ayrıca güldürü filmleri de en çok çekilen film türleri arasına girdi.

25) Bu gelişmeler sırasında film anlatım yöntemleri de daha üstün bir düzeye çıkarıldı. TV filmlerinde pek fazla yer verilmeyen kamera hareketleri hızlandırıldı. Kameralar, yine televizyonda görülemeyecek bir şekilde, vinçlere asılarak konunun çevresinde dolaştırıldı ve eskisine kıyasla çok daha başka anlatım yolları ortaya çıkarıldı.

26) Beyaz perdede ayrı ayrı bölümlerde birden fazla görüntüye yer verildi ve bir konunun değişik açılardan ve yönlerden çekilmiş görüntülerini aynı anda seyirciye gösterebilme olanağı ortaya çıkarıldı. Görüntüyü ikiden fazla bölüme ayırmakla televizyonun küçük ekranında etkileyici olunamayacağını filmciler çoktan anlamış ve büyük sinema perdesinin bu üstünlüğünden yararlanma yoluna gitmişlerdi.

27) «Yıldız» yöntemi bozuldu, ama yıldızlar aynı zamanda oynadıkları filmlerin yönetmenliğini ve yapımcılığını yaparak gelirden pay alma yoluna gittiler.

28) Televizyonda tutulan «Görevimiz Tehlike», «Uzay Yolu», «Kaçak», «Kaygısızlar» gibi diziler, sinema filmi olarak yapıldı. (Son olarak Türkiye’de başvurulana bir yol.)

Türkiye’de sinemayı ilerde tehdit edecek gelişmeler:

1) TV alıcılarının bugünkünden daha ucuza satılması ve küçük ekranlı alıcıların da piyasaya çıkarılması. Küçük ekranlı TV alıcıları elbette daha fiyata satılacaktır. Böylece TV alıcı sahipleri artacak ve belki de sinema seyircisi azalacaktır.

2) TV ruhsat ücretlerinin azaltılması.

3) TV alıcılarının «transistörlü» ve «taşınabilir» bir duruma getirilmesi ve böylece seyircinin salt evinde ya da belli bir yerde değil, alıcısını götürebildiği her yerde TV izleyecek duruma gelmesi. (Elbette bugün TV alıcıları teknik yönden bu gibi koşullara sahiptir. Fakat transtörlü ve taşınabilir TV alıcıları henüz ülkemizde yaygınlaşmamıştır.)

4) TV programlarının bugünkünden çok daha yeterli bir düzeye ulaşması ve TV yayımlarının Türkiye’nin her yanından izlenebilmesi.

5) TV yayım günlerinin ve yayım saatlerinin daha da artması, TV öğleden sonra yayıma başladığı takdirde, öğleden sonraki sinema gösterilerinin de seyircisi azalabilir.

6) TV yönetiminin film yapımına önem vererek kendi «TV Film Bölümü»nü kurması, hatta renkli film çekmesi. (Renkli TV olmamasına karşın TRT Televizyonunda dış pazarlar için renkli film çekilebilir.)

7) Renkli TV.

8) İkinci kanaldan da yayım yapılması.

9) Avrupa Radyo ve TV Birliği ile Asya Radyo ve TV Birliğinin ayrı ayrı kurabilecekleri bir uluslararası TV yayım şebekesinden, her ülkenin ulusal TV kanallarına ek bir kanaldan, istenildi-

ği zaman ya da sürekli olarak, çok zengin ve çeşitli program vermesi.

10) Amerika Birleşik Devletleri'nde ve diğer bazı ülkelerde hızla geliştirilen video-kaset ve video plak vb. gibi görüntü aygıtları ile ve paralı TV denilen sistemle seyircinin, yayım dışı izleme tekniği sayesinde, kendi istediği saatte ve istediği yerde istediği programı ya da filmi izleyebilmesi. Bu yol salt sinemayı değil, bugün TV yayımcılığını bile tehdit ediyor. Fakat bu son derece yeni teknik gelişmelerden Türk halkının yararlanması için herhalde uzun bir sürenin geçeceği kesindir. Son derece pahalı olan ve yöntemlerin Türkiye'ye kolay kolay gelmesi düşünülemez. Üstelik bu yolda yeni geliştirilen aygıtlar çok yavaş bir şekilde standart bir duruma getirilmektedir. Salt Amerika Birleşik Devletleri'nde aynı aygıtın 22 çeşidinin piyasaya sürüldüğünü belirtmekle, bizim için tehlikenin daha uzak olduğunu söyleyebiliriz. Ama yine de böyle bir gelişmeden haberdar olmamız gerekir.

XI. Yapımcı, Tefeci, Tröst Sorunu

3-5 Nisan 1974 tarihinde yapılan sinema simpozyumunda yazar-yapımcı Vural Pakel şöyle demişti:

«1) Yapımcıların Sınıflara Ayrılması Olayı

Bu güne dek ilgisiz kalınmış, sorunlarına zerrece eğilmek zorunluğu duyulmamış olan sinema endüstrisi, kendi içinde, adı sınıf farkı olabilecek bir olay yaratmış, yapımcıları ikiye ayırmıştır.

a) Kapital sahibi yapımcı.

b) Salt yapımcı.

a) **Kapital sahibi yapımcı:**

Kendi gelişmesi olan ham filmi kendisi ithal edebilen, dolayısıyla, Avrupada sekiz yüz liraya satılan filmi binbeşyüz liraya almadığı için, maliyetini düşük fiatlarla sağlayan yapımcıdır.

İmal ettiği filmi kendi stüdyosunda işleyip ucuza mal eden yapımcıdır. Tefeciye gerekmesi olmayan zaman zaman kendisi de tefecilik yapan, bu şekilde filmin maliyetini bir kat daha düşüren yapımcıdır. Maddi olanaklarının yüksekliği nedeni ile ün yaparak, yüzbin lira alan bir sanatçıyı (Büyük firmayım ben) politikasıyla

yetmiş bine oynatabildiği için, maliyetini dördüncü kez düşürebilen yapımcıdır.

b) Salt yapımcı:

Yaşamını sadece ve sadece yapımcılıkla sürdüren yapımcılar salt yapımcı. Ne kendi gerekmesi olan ham filmi dış alımla elde etme olanağı, ne kendi mamulünü kendi stüdyosunda işleme olanağı, ne bölge işletmeleri açma olanağı, ne de tefeciliğe yönelerek ek bir kazanç sağlama olanağı vardır. Salt yapımcı yılda iki ya da üç film yaparak, her ay evine beş altı bin lira götürmeye çalışan yapımcıdır ve Türkiye'deki film yapımcılarının yüzde seksen beşini kapsamaktadır sayı olarak.

2) İthalatçı Tröstü Olayı:

Dolayısı ile, kendi filmini kendisi dışalımla elde eden yüzde onbeş kapital sahibi yapımcının dışında kalan yüzde seksenbeş salt yapımcı, gerçek fiatı sekiz yüz lira olan bir kutu ham filmi, senetle iki bin liraya kadar satın almaktadır. (Bunlar 1974 yılındaki fiyatlardır.) Dışalımcı bununla da yetinmeyerek, masraf gösterip ver-giden düşebilmekten ötede amacı olmayan bir yapımcı şirketi kurmakta ve salt yapımcıyı vuracak ikinci bir sınıf yapımcı çıkmaktadır ortaya. Yani tefeci yapımcı. Ne amaçla olursa olsun, film yapımcılığına yönelen dışalımcı, yaptığı filmi dağıtmak ve göstermek zorunda olduğu için, kasıtsız olarak, salt yapımcının dağıtma ve gösterme olanaklarının yüzde onunu kendi cephesine geçirmekte, yani yüz sinema yerine doksan sinema kalmaktadır yapıtlarını göstermek isteyen salt yapımcıya.

Buna karşılık, dışalımcı yapımcının, kapital sahibi yapımcıya zerre kadar zararı olmamaktadır. Zira kapital sahibi yapımcı kendi ham filmini kendisi dışalımla elde ettiği gibi, sinemalarla yıllık anlaşmalar yaptığı için, sinema sayısından da hiçbir fedakârlık yapmamakta, ithalatçı yapımcıya sinema kaptırmamaktadır. Bu tröst olayında zararlı çıkan, yalnız salt yapımcıdır böylelikle.

3) Tefeci Tröstü Olayı:

Hükümetlerin, yerli film yapımcısına kredi olanakları sağlayacak bir banka göstermemesi nedeniyle, yüzde seksen senetle dönüşmekte olan sinema endüstrisinde, bir tefeci topluluğu doğmuş-

tur. Bu şahıslar, yapımıcının hiç bir bankada parayı çevirmeyi başaramadığı işletmeci senetlerini almakta, yüksek faizle bunları paraya çevirerek yapımıcıya vermekte, kazançlarından ötürü fazla vergi vermemek için de gölge yapımçı firmaları kurarak, yılda iki üç kez yapımıcılığa yönelmekte, dolayısı ile sinemaların önemli bir kısmını da salt yapımıcının elinden almış olmaktadırlar.

Salt yapımçı, bu olayda, fazla faiz vermekle kalmamış olmakta, ayrıca mamulünü gösterebileceği sinema sayısından önemli bir kısmını da yitirmektedir. Bu duruma göre, dışalımıcının yüksek fiatla sattığı ham filmi alarak fazla fiat ödeyen salt yapımıcıdır. Dışalımıcının yapımçı firmasına sinema kaptıran salt yapımıcıdır. Tefeciye fazla faizle senet kırdıran salt yapımıcıdır. Tefecinin imalatçı firması kanalıyla yaptığı filmlere sinema kaptıran salt yapımıcıdır. Bu şekle göre, yapımıcılar arasında sürekli olarak ezilen ve bu ezilmeden kurtulma savaşı veren sadece ve sadece salt yapımıcıdır.

4) Dağıtım ve gösterim tröstü olayı:

Dağıtım ve gösterim sorunu 2 tröst halinde yaşantısını sürdürmektedir;

a. Yabancı filmler tröstü.

b. Angajman yapılarak kapital sahibi yapımıcılara bağlanan sinemalar tröstü.

Yaptığımız en basit istatistiğe göre, bir bölgede mevcut 13 sinemanın 8 adedi, yabancı kaynaklı dışalım ile elde edilen filmleri geçmektedir. Geri kalan 5 sinemanın üçü de kapital sahibi firmalarca yıllık angajmanlarla bağlanmış bulunmaktadır. Kala kala 13 sinemadan kalan bir sinema da salt yapımıcının filmlerini geçmektedir. Bunun gerçek payını araştırmak istediğimizde aklımıza ilk gelen çevrenin sinemalarına bir göz atmamız yeterlidir. Sözgelimi Beyoğlu semtinden, Pangaltı semtine değin olan sinema sayısı 15'dir. Bu 15 sinemanın 10 adedi yabancı kaynaklı dışalım filmi göstermektedir. Kalan 5 sinemanın hepsi de yerli film oynatmaktadır. Ancak 4 sinemanın üç adedi, kapital sahibi yapımıcılarca, yıllık angajmanlarla bağlı sinemalardır ve bu angajmanları yapan yapımıcıların dışında kimsenin filmi oynamazlar. Kalan 2 sinema da salt yapımıcının filmlerini oynatan sinemalardır ki, yüksek porsantaj talep ederek salt yapımıcıya kiraya verdikleri için, salt yapımıcıyı bir kez de onlar yıkarlar.

Bu duruma göre beş önemli olayın etkileri olarak doğan en önemli sorun: DAĞITIM VE GÖSTERİM sorunu olup çıkıvermiştir ortaya.

Sözünü ettiğimiz beş olayı özetleyecek olursak; Türk yerli film yapımcılarının yüzde seksen beşini kapsıyan (SALT YAPIMCI)nın, bu beş önemli olayın yarattığı bütün yetersizliklere katlanarak az kazanca razı olarak film yapması, bir çeşit iflas etme ya da az buçuk yaşama savaşıdır. Yapımcılar arasındaki sınıf farkının, dışalmacı, tefeci tröstlerinin ve ilgililerin ilgisizliğinin karşısında durmayı başararak yılda bir ya da iki film yapan salt yapımcı, evine ekmek götürebilmek için yapıtını pazarlamak zorunda kalmakta ve bu sefer karşısına, sorunların en büyüğü: DAĞITIM ve GÖSTERİM tröstü çıkmaktadır. Kanımızca, bir sinema yasası söz konusu edildiğinde, yasanın hazırlanmasında yararlı olacak olan ön çalışmalarında, yapımcıların yüzde seksen beşini kapsayan salt yapımcı topluluğunun önerilerine yer vermek ve saygı duymak zorundayız. Bu duruma göre, sorunların en büyük olan DAĞITIM VE GÖSTERİM olayını, yapımcının yüzde seksen beşini kapsayan çoğunluğun yararına çevirebilmek için, öncelikle kanımca aşağıda belirtmeye çalıştığım sorunları ortadan kaldırmak gerekmektedir.

- a) Yabancı Filmler sorunu.
- b) Programasyon sorunu.
- c) Filmlerin kesilmesi sorunu.
- d) Sinema salonlarının azlığı sorunu.
- e) Geliştirilmesi gereken tecimsel dağıtım sorunu.
- f) Televizyon sorunu (Daha önce ele alınmıştır.)
- h) Tecimsel dağıtım dışında dağıtım olmaması sorunu.

(Şimdi bu konulardan ele alınmamış olanlarını sırayla inceleyelim.)

a) Yabancı Filmler Sorunu:

Türkiye’de yapılan bir yerli film Adana, İzmir, Samsun-Ankara ve İstanbul gibi beş bölgeye satılmaktadır. Yani seyirci sayısı yedi milyonu geçmemektedir. Dolayısı ile, bu toplam seyircinin bir filme bırakacağı paraya eş değerde maliyeti olan filmler yapmak zorunluğu vardır. Dünyanın her tarafında olduğu gibi, Distrübi-

törler, yani bölge işletmecileri daima film yapımcısından fazla kazanmakta olduklarından, film yapımcısına, sözü geçen bu bölgelerden gelen para altı yüz bin ile yedi yüz bin arasındadır. Tabii bu ücretler, halen yüz elli bin lira almakta olan birinci sınıf starların filmleri için söz konusudur ve bu yedi yüz bin liradan- filmi altı yüz bin liraya mal eden yapımcı- yüz bin lira kazanmaktadır. Bunlar 1974 yılı fiyatlarıdır.) Bu çevre içinde yaşam savaşı veren yapımcının, bir filme iki milyon harçayarak imal etmesi söz konusu olamaz. Zira o filminden gelecek olan para yedi yüz bin liradır ve hiç bir yapımcı iki milyon yatırırlarak kendi intiharına ortam hazırlamaz. Oysa dünya sinemasının pazarı, yerli film pazarı gibi beş adet bölgeden değil, tüm dünyadan oluşmaktadır. On milyon dolar sarfı ile yapılan bir filmin iki yüz milyon dolar gibi bir gelir getirmekte olduğu her zaman kanıtlanabilir bir olaydır. Yapıtını bütün dünyaya satmakta olan Avrupalı yapımcının bir filme iki, üç, dört milyon harcaması olağandır. Çünkü nasıl olsa bu harcamayı on misliyle geri almaktadır. Bu nedenle de Avrupalının yaptığı filmler, gerek zengin çekim yönünden, gerekse harcamaların çokluğu nedeniyle olağanüstü olayların gerçeğe uygun şekilde resimlenip, aydınlatılıp, anlatılmasını sağlamaktadır. Hele hele, filmin maliyetine eklenerek harcanan iki üç milyon liralık reklam kampanyaları, o filmi tüm dünyaya duyurmaktadır. Bugün, gümrüklerimizde, halen çekilmeyi bekleyen yedi yüze yakın Çin filmi katarak, tüm yabancı filmlerin yerli sinema endüstrisini nasıl bıçakladığını araştıralım. Daha önce de verdiğimiz örneğe göre, Türkiye'de her on beş sinemanın on tanesi yabancı film göstermektedir. Bu bir ülkenin kendi endüstrisini öldürmesi demektir. Çünkü benim bir yerli film yapımcısı olarak mart 73 tarihinde çektiğim üç adet yedi yüz bin liralık film, 74 yılının şubat ve martında hâlâ oynayacak sinema ararken, yüzlerce yabancı filmin Türkiye sinemalarını kaplaması, bir cinayetten farksız bir olaydır bir yerli endüstri için. Zira elimde hazır beklemekte olan filmlerimi pazarlamadığım için yenilerini yapamıyor, Türk sinema işçisini, teknisyenini çalıştıramıyor, nakil vasıtalarını kullanamıyor, onları kullanan insanların evine ekmek götürmelerini sağlayamıyorum demektir. Hayır, ben, yabancı kaynaklı filmleri ülkemize sokmayalım, kapılarımızı batı kültürüne kapatalım demiyorum. Ama onları, kendi kültürümüze zararsız hale getirerek sokalım. Onlardan yararlanıp, onlarla yücelttiğimiz kültürümüzü batıya ulaştıralım diyorum. Anayasanın, dünyanın en medeni ülkelerinin anayasala-

rından esinlenerek hazırlayan bir ülkenin, dünyanın uygar sine- ma endüstrilerine uzanıp bakmaması şaşılacak şeydir. Dünyanın hiçbir yerinde, yabancı kaynaklı bir film, o ülkenin güzel dili ile ambalajlanıp paketlenip, yerli halka sunulmaz. Bu nedenle dün- yanın her uygar ülkesinde (DUBLAJ VERGİSİ) adında bir vergi sistemi vardır. Bir Avrupalı ya da Amerikalı, kendi yapıtını, benim güzel Türkçemle süsleyip, halkıma benim dilimle sunmak istediği bir yapıtı için (DUBLAJ VERGİSİ) ödemek zorundadır.

b) Programasyon Sorunu:

Daha önce verdiğimiz bir örneğe göre, on beş sinemanın on birinde yabancı kaynaklı dışalım filmi gösterilmektedir. Geri ka- lan dört ya da beşinde yerli film gösterilmekte olan bu sinemaların yüzde seksen beşi, kapital sahibi yapımcılarca, yıllık angajmanlar- la bağlanmış olduğundan, salt yapımcıya, yüz sinemada on beş sinema kalmaktadır. Kapital sahibi yapımcı; yıllık angajmanlarla bağladığı sinemaların kaçınıcı haftasında kendi filmini oynatabile- ceğini bilmekten ötürü bir avantaja sahiptir. Söz gelimi, 1 Kasım tarihini alıp, o tarihte kendi filmini oynatacağını bilen yapımcı, ekimde filmi çekmekte, yirmi günde bitirip, on günde kopyalarını bastırarak, 1 Kasımda filmi seyirciye gösterebilmektedir. Yani ser- mayesini bağlamamakta, harcadığını hemen almaktadır. Bu ne- denle daha kuvvetlidir. Bu nedenle bonoyla çalışmaz. Bu nedenle tröstünü sürdürmek savaşını vermektedir. Oysa salt yapımcı, meç- hulde bir gün, bulduğu bir boşlukta filmini gösterme hayaliyle ekimde çekip bitirdiği filmi bir yıla yakın sürelerle bekletmekte, kapital sahibi yapımcının onda biri oranındaki sinema sayıların- dan yararlanarak, filmini bir yıl beklettikten sonra, oynatacak si- nema bulmakta, bu sinemalara büyük pirsantaj hakları ödeyerek, hiç denecek bir paraya yaşam boyu çalışmaktadır.

Bu sorunun çözümü, sağır ve dilsiz, kör belediyelere bağlıdır sadece. Belediyeler, elli belki de daha fazla yıllık yönetmenliklerle idare edilmekte olduklarından, zamana uyamamaktadırlar. Sözge- limi, yerli film endüstrisinde yılda üç yüz milyona yakın rüsüm almakta ve belediye gelirlerinin yüzde ellisini buradan karşılamak- ta olmalarına karşın sinemayı görmemekte, bu sanatın, belediyele- rin ömrünü uzatabilecek tek öge olduğunu anlamamaktadırlar. Belediye gelirlerini arttırmak için, kaldırımları otopark kahyala- rını kiraya vermeye çalışan belediyelerin sinema denen gelir kay-

nağını görmemeleri gerçekten şayanı hayrettir. Şehir tiyatrolarına yılda yirmi milyon hibe eden belediye bu yirmi milyonu sinema rüsumundan kazanmakta, buna karşılık tiyatroya taviz verip sinemayı küçümsemektedir. Bugün yerli sinema endüstrisi, barların, pavyonların bulunduğu sokaklarda yaşamını sürdürmekte, herkesin alay konusu olmaktadır.

Buna karşılık belediyeler, sahip oldukları arsalara, yazıhaneler, platolar kurarak, bunları kiraya verip, hem sinemanın onurunu kurtarmaya, hem de belediye gelirlerini arttırmaya yanaşmakta, bunu akıl bile etmemektedirler. Bunu akıl etmeyen belediyeler evlerini sinemacılara kiraya veren, bir iki villa sahibinin istediği para karşılığında çekilen filmler de hep aynı mekanların kullanılmasını kahkahalarla seyretmektedirler. (Ayrıca, her gösterimdeki uzun filmden önce kısa film gösterme zorunluğuna da uyulmamaktadır.)

Programasyon sorunlarına iki şekilde yanıt vermek olanağı vardır kanımca;

1. Bütün gün boş duran şehir tiyatroları, devlet tiyatroları ve buna benzer resmi salonların, sinema salonları olarak, belirli saatlerde halka açılmasıyla.

2. Bölge işletmelerini, film yapımcısının kurabilmesi için, bütün yurttaki bölge işletmesi açacak salt yapımcılara krediler sağlanarak.

Bu iki olanağa sahip olacak yapımcı, kendi filmini kendisi programlama hakkını ve olanağını bulacaktır.»

Yapımcı-yazar Pakel'in görüşleri burada bitiyor.

c) Filmlerin kesilmesi sorunu:

Gösterimden önce ya da gösterim sırasında filmler aşağıdaki nedenlerden ötürü kesilmektedir:

1) Sansür nedeniyle.

2) Aynı filmin aynı anda iki ayrı sinemada gösterimi sırasında makaraların bir salondan diğerine yetişmemesi ya da ikinci salondaki gösteri süresinin sarkmış olması nedeniyle.. Bu gibi durumlarda film göstericiler iki üç dakika kazanmak için aradaki

makaraların başından iki üç dakikalık filmi atlayarak göstermektedirler.

3) Reklam filmlerine yer açmak amacıyla asıl filminden bazı sahneler kesilmektedir.

4) Uzun filmlerin Türkiye'deki seans sürelerine sığdırılması için yine bazı sahneleri kesilmektedir.

Vural Pakel şöyle devam ediyor:

«d) Sinema Salonlarının Azlığı Sorunu

Sinema salonlarının artmaması, gene Belediyelerimizin Nuh'tan kalma yönetmeliklerle idare edilmesinden doğmaktadır. Bu gün, yurdumuz için, altından kalkılamayacak kadar büyük bir lüks olan (Sinema salonu inşaatı için gerekli şartlar) bu salonların çoğalmamasına tek sebeptir bence. Zira bugün, sinema salonu inşa etmek isteyen bir yatırımcıdan, en az belli otomobil parkın, İstanbul'da sözgelimi, kaç yerde halen mevcut olduğunu düşünürsek anlarız sanırım. Koca şehrin daha birkaç yerinde elli otomatik park mevcutken, sinema salonu yapmak isteyen bir yatırımcıdan, bu isteği talep etmek nedir bilemem ama, sinema salonu inşa etmek milyonları kapsayan proje haline gelmiş olur bu istekle. Ve öyle de olmaktadır. Bu nedenle, birçok sermaye sahibi, sinema salonu açmaktan kaçınmaktadırlar.

Bunun dışında, sinema salonunun azlığı, gene yabancı film ithalinin bol keseden yapılmasından doğmaktadır. Birkaç bin dolara ithal ettiği bir yabancı filmi sinemasında geçen sinema sahibinin kârı, yerli film geçen sinemaya oranla yüzde yetmiş fazladır. Zira kendi ithal ettiği filmin sahibi olmuştur ve gelirin içinden çıkacak sadece belediye rüsmüdür. Geri kalanını cebine indirecek olan sinema sahibi, neden hasılatın yüzde kırkını vererek yerli film oynatsın. Herkesçe benimsenen kurala göre sinema sahibi haklıdır Herkesçe benimsenen kural da açıktır: Ticaret serbesttir.

Sinema salonlarının azlığı sorununu çözecek olan gene Belediyelerdir. Nasıl ki Devlet Tiyatroları, nasıl ki şehir tiyatroları milyonlarca lira tahsisat alarak ve metelik kâr etmeden, -zaten amaçta kâr etmek yoktur- yaşamlarını sürdürüyorlarsa, sinemanın da aynı koşullardan yararlanması gerekir.

e) Değiştirilmesi gereken tecimsel dağıtım sorunu:

Türk film yapımcısının, maddi olanaklarının olmaması, yurdumuzun her bölgesinde (İşletmeci) denilen komisyoncuyla doğurmuştur. Yapımcıya - tarlanın ürünü için önceden avans veren kabızmallar gibi- filme başlamadan önce avans veren bu işletmeci grubu, filme bir fiat biçer ve bu fiatı ödeyerek, kendisine ayrılmış vilayetler grubunun kaza ve köylerinde, film lime lime olana kadar oynatır. Yüz bin liraya aldığı filminden, kendi bölgesinde iki yüz bin lira kazanacağını gayet iyi bilmektedir ve kazanır da. İşletmecinin film sahibine verdiği avansın küçük bir kısmı nakit, geri kalanı bono denilen kâğıtlardan ibaret olup, bu bonoların ödenmediğine de sık sık rastlanır. Evet, tabii ticaret serbesttir ama, bu serbest ticaretin içinde, dağıtım şeklinin de islah muhtaç olduğu bir gerçektir. Bu dağıtım şekli nasıl islah edilmelidir ya da edilebilir?

İşletmeci tröstünü yok edebilmek ancak Devletin ortaya atabileceği yardım ya da kredilerle mümkün olacaktır kanımca. Elindeki orta dereceli projeyi film yapmak isteyen yapımcının müracaatıyla, iyi niyetli bir kredi kurulu senaryonun gerektirdiği miktarda krediyi yapımcıya verecek, yapımcı avans almadığı için işletmeciler filmini istediği fiattan satabilecektir.

Bunun dışındaki şekil de mümkündür. Yapımcı kendi olanaklarıyla film yapacak, ancak devletin kredi kurulları yapımcıya, yurt sathında, her bölgede bir işletme açabilme olanağını sağlayacaktır. Bu da, bir yazıhanenin yıllık masraflarından öteye gitmeyen bir masraftır Devlet için. Şu veya bu şekilde, ama ne şekilde olursa olsun, Sinema Endüstrisine Devletin ya da devletin çıkaracağı sinema kanununun şiddetle ihtiyacı olduğu verdiğim örneklerden çıkıyor sanırım.

h) Ticari Dağıtım Dışında Dağıtım Olmaması Sorunu:

Sorunların en önemlisi de bu bence. Ticari dağıtımın dışında dağıtım yapabilmek için en önemli ihtiyaç da bu konuda kurulacak bir kooperatif olduğuna inanıyorum.

Yapımcıların iştirakiyle kurulacak bir kooperatif-ki bu kurulma safhası hazırlıklarını bitirmiştir- bu sorunu ortadan kaldırıbilir.

1) Kooperatif sermayesi ile ithal edilecek ham filmin yapımcıya otuz bin lira kadar bir parayı kazandıracığı bir gerçektir. Ya-

pımcı, ihtiyacı olan filmi kendi kooperatifi kanalıyla ithal ettiği zaman maliyetinde otuz bin liralık bir düşme olacaktır.

2) Bu şekilde güçlenen kooperatif, mevcut bütün yapımcıların projelerinin bölge işletmelerini de alarak, her bölgede bir şube açtığı taktirde, ticari dağıtım dışında bir dağıtım kendiliğinden doğmuş olacaktır ve yapımcının mamülünü kooperatifi işletecek, gelirini, basit kooperatif masraflarını keserek, olduğu gibi yapımcıya verecektir.

Bu nedenle gerek ithal yoluyla maliyetin düşmesi, gerek kooperatif kanalıyla açılacak bölge işletmeleri, yapımcının zararını azaltacak, hatta önemli kârlara geçirecektir. O zaman yapımcı, daha çok kazanmak için daha tutarlı projelere eğilecek, daha kaliteli yapıtları çıkarmak için bir çeşit yarışa girecektir.

Kooperatifin bölge işletmeleri açması için büyük sermayeye de ihtiyacı yoktur. İşletmeler, yapımcının o yıl yapacağı filmlerinin listesini peşinen sinemacılara satarak topladıkları parayı avans olarak vermektedir yapımcıya. Dolayısı ile cebinden hiçbir şey çıkmadan ticaret yaparak yüzbinler kazanan işletmecinin işini, daha iyi niyetli bir kuruluş, yani kooperatifler yapacaktır.

Üstelik sinema sahipleri, karşılarında kooperatifler gibi, anlaşmalarına riayet eden, ciddi müesseseler görünce daha yumuşak davranacak, yaptıkları ticaretten emin olacaklardır.

Yabancı film ithalatında yapılacak bir kısıtlama sinema sayısını düşüreceği için, yerli film yapımcıları, sinemacıların değil, sinemacılar yapımcıların temsilcisi olan kooperatiflerin istediği pur-santaj miktarını kabul zorunda kalacaklardır.

Bu şekildedeki ticari dağıtımın dışında bir dağıtım müessesesi doğmuş olacaktır.

Evet, sorunlar, yaralar, bunlar. Ama, gelin de benimle birlikte, Devlete, Belediyelere, sansüre ithalat rejimine, yabancı filmlerin böylesine at oynatmasına izin veren kurallara, birlikte bazı sorular soralım:

1. Siz, Fransadaki bir kadının ya da erkeğin cinsel sorunlarını ele alan yabancı kaynaklı filmleri merakla seyredenler: Türkiye'de cinsel sorunu olan tek kişi yok mudur ki, ben bir yapımcı olarak onun sorununu ele alan bir film yapamam.

2. Siz, her sinemada ayrı bir ganster filmi seyredenler; Türkiye'de kötü polis, ya da dramı olan, hayat hikayesi enteresan olan bir polis yok mu dur ki, ben bir polisin yaşantısını anlatan bir film yapamam. Polisi asla ve asla kötü gösteremem filmimde.

3. Siz, 007 nin casusluk hikayesini yayılarak seyredenler; Türkiye'de bu konuda neden bir film yapılamaz ve siz bunu merak etmezsiniz?»

Vural Pakel'in görüşlerinden yaptığımız alıntılar burada bitiyor.

XII. Deneysel Sinema Fırsatı Olmayışı

Yukarda ele alınan sorunlardan ötürü Türk Sineması içinde tecimsel filmlerin dışında bir sinema gelişmemiş, deneysel filmler yapmak isteyenlere bu fırsatı verecek bir ortam yaratılamamıştır.

XIII. Bir Devlet Sinema Kurumunun Olmayışı

Yukardaki sorunların çoğuna bir çözüm getirecek, sinema alanımız içinde bir düzenleme sağlayacak ve bu düzenlemeyi yürütecek bir sinema kurumunun yıllardan beri kurulmamış oluşu da sinemamızın en büyük sorunlarından biridir.

Böyle bir kurum olsaydı ve bu kurumun olumlu bir anlayışla çalışması sağlanabilseydi, sinemamızın ekonomik, mesleki ve kültürel sorunlarına çözümler bulunabilir, sinemamızla ilgili araştırmalar yapılabilir ve çeşitli destekleyici, koruyucu, denetleyici, eğitici; filmlerin niteliğini yükseltici, uzun metrajlı filmlerin dışındaki film türlerini geliştirici, genç filmcilere olanak sağlayıcı, filmlerimizi dış pazarlar ve çevrelerde tanıtıcı, ulusal ve uluslararası film şenliklerini düzenleyici vb. önlemleri almak mümkün olabilirdi.

C. SONUÇ

Yukarda Türk Sinemasının sorunları teker teker ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu sorunları daha ayrıntılı olarak da ortaya koymak mümkündür. Ya da ortada daha başka sorunların olduğu ve onları da bu bölüme eklemenin gerekliliği üzerinde durulabilir. Durum ne olursa olsun, şu sonuca varıyoruz:

1- Türk Sinemasının pek çok sorunu vardır.

2- Bu sorunları çözümlenmeye uzun yıllardan beri hiç çalışılmamıştır.

3- Özellikle son yıllarda bu sorunlar daha da derinleşmiş ve Türk Sineması çok büyük bir bunalıma itilmiştir.

4- Tüm bu sorunlar, çok büyük olmalarına karşın, çözümlenemeyecek sorunlar değildir. Fakat tüm bu sorunların bugün Türkiye'ye egemen olan sosyo-ekonomik yapının bir parçası olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle, sinemamızın sorunlarına Türkiye'deki düzenin çarpıklıklarını gözönünde bulundurarak yaklaşmanın gerektiği unutulmamalıdır.

5- Türk Sinemasının sorunlarına çözüm getirmek için yapılacak çalışmalar sırasında, ayrıca, tüm sorunları toptan ortadan kaldıracak önlemlerin üzerinde durulmalıdır. Sorunlardan birini, ikisini ya da dördünü değil, tümünü yok etmeye çalışılmalıdır. Salt bazı sorunlara çözüm getirmenin hiçbir yararı olmaz. Çünkü bazı sorunlar ortadan kaldırılsa bile, bu gibi bir durum ancak geçici bir rahatlık sağlar. Çözüm getirilmemiş sorunlar bir süre sonra etkinliklerini gösterirler ve bir iki sorunun çözüme kavuşmuş olmasına karşın daha kötü sonuçların oluşmasına yol açarlar.

6- Yukarıda belirtilen sorunlara kısmen de olsa çözüm bulabilmek için salt Devlet'in katkısını beklememek gerekir. Bu konuda Devlet'e büyük bir görev düştüğü kesindir. Fakat Devlet bu konudaki görevini sinema uzmanlarımız, sinema kuruluşları, sendikalar, bilim adamları ve sinema alanının içindeki kişiler ve örgütler ile işbirliği yaparak yerine getirmelidir.

7- Sinemamızın sorunlarına çözüm getirme çabaları sırasında sinema alanı içinde çalışanlara da büyük görevler düşecektir. Sinema çalışanları birlik içinde olmayı, bu birliği tüm güçlülere karşın sürdürmeyi bilmelidirler.

Sinema alanı içindeki çalışanlar içinde yaşadıkları toplumun ve dünya sorunlarının siyasal ve ekonomik yanlarını görmeliler ve kişisel çıkarlarını değil, kendi sınıf çıkarlarını gözetmeliler ve değerlendirmelidirler (5).

(5) Bu inceleme yazarın kendi görüşleri ile incelemenin içinde adları belirtilen kişilerden ve Prof. Dr. Alim Şerif Onaran, Nijat Özün, Onat Kutlar, Atilla Dorsay ve Erman Şener'in çeşitli araştırma ve incelemelerinden de yararlanılarak hazırlanmıştır.